

Šesť prednášok o vnútornom vývoji človeka:

1. Nové Michaelské spoločenstvo a jeho význam pre budúcnosť	1
2. Meditácia. Jej podstata a pôsobenie	7
3. Indická joga vo vzťahu ku kresťansko-rozikrucianskej metóde	13
4. Imaginácia, inšpirácia, intuícia	19
5. Dvaja strážcovia Prahu	24
6. Ezoterné skúšky	30

1. Nové Michaelské spoločenstvo a jeho význam pre budúcnosť

Valentin Tomberg

Pád Lucifera

Dnes večer sme si vytýčili veľkú úlohu: skúmať Michaela¹ a jeho spoločenstvo. Položme si preto bez okolov otázku: "Kým je Michael v kozme?" "Kto je Michael vo vzťahu k ľudstvu?" Aby sme na túto otázku mohli odpovedať, je najskôr dôležité, obrátiť našu pozornosť na inú duchovnú bytosť. Je to tá duchovná bytosť, ktorej odzrkadlením na fyzickej rovine bol kráľ z Týru, osobnosť, ktorá sa v biblii u proroka Ezechiela nazýva "kráľom z Týru". Ezechiel hovorí:

"Ty, ktorý si bol plný múdrosti a dokonalý čo do krásy; v Édene, v záhrade Božej, si bol; všelijaký kameň drahý ťa pokrýval, rubín, topás, jaspis, taršíš, onyx, beryl, zafír, karbunkul a smaragd i zlato; práca tvojich bubnov a tvojich píšťal bola v tebe; v deň, v ktorý si bol stvorený, boly pripravené. Ty si pomazaný cherub zastierajúci, a odkedy som ťa ustanovil, bol si na svätom vrchu Božom; prechádzal si medzi ohnivými kameňmi. Bol si dokonalý vo svojich cestách odo dňa, v ktorý si bol stvorený, dokiaľ sa nenašla pri tebe nepravosť." (Ezechiel 28:12-15)

Kto je táto bytosť, o ktorej tu Ezechiel hovorí takými prekrásnymi slovami? Kto je ten cherub, ktorý sa v Božom raji prechádza po ohnivých kameňoch a má dvanásť drahokamov vo svojej korune? Týmto "cherubom" je Lucifer. Je tu reč o Luciferovi. Týmto malebnými, pútavými slovami sa hovorí, že Lucifer bol tá bytosť, ktorú Boh určil, aby kráčala po ohnivých kameňoch. To znamená, že to postavenie vo svete, ktoré teraz zaujali "cherubovia s plamennými mečmi", pri bráne do raja, bolo pôvodne určené Luciferovi. Lucifer mal byť strážcom prahu. On bol tá bytosť, ktorá bola Najvyšším predurčená na to, aby stála "na ohnivých kameňoch", "pri bráne do raja" a strážila jeho prah. Po svojom rúhačskom čine proti Bohu bol však Lucifer vyhnaný zo "svätého vrchu Božieho", ako hovorí Ezechiel:

"Od množstva tvojho kupectva je tvoje vnútro plné ukrutnosti, a zhrešil si. Preto ťa poškvrním a odpracem z vrchu Božieho a zahubím ťa, zastierajúci cherube, zprostred ohnivých kameňov." (Ezechiel 28:16)

Zákon trojjedinosti Dobra

V súvislosti s Luciferovým pádom musíme pochopiť jednu základnú duchovnú skutočnosť: skutočnosť, že trojjedinosť Dobra je vyjadrením celkom určitého zákona. Tento zákon hovorí, že vyšší princíp trojjedinosti sa obetuje nižšiemu. Tak je pôvodným zámerom Otca sveta, aby ho na jeho tróne nahradil jeho nástupca, jeho Syn. Nádejou Otca je, že Syn Ho nahradí v Jeho najväčšej dôstojnosti. To je to, čo spočíva v základoch princípu Dobra a každého skutočne "bieleho" hnutia na Zemi vôbec: tam každý, kto zaujíma na Zemi nejaké postavenie, má v úmysle byť nahradený svojím nástupcom, svojím žiakom. Je to princíp sebaobetavosti. Zákon troj-nejednotnosti zla Inak je to pri trojjedinosti - alebo lepšie povedané troj-nejednotnosti zla. Tam je každý nástupca nepriateľom toho predchádzajúceho. Tomu predchádzajúcemu stále hrozí, že bude pohltý tým nasledujúcim. Tak sa Lucifer svojím pádom stal predstaviteľom prvého princípu zla vo svete. Nenávidí svojho karmického nástupcu Ahrimana, lebo Ahriman sa usiluje Lucifera pohltiť. Ahrimanova karmická budúcnosť je taká, že bude sám pohltý Ásurom, tretím princípom zla, ktorý sa v súčasnosti ešte neprejavuje. Je dôležité si tento fakt uvedomiť: Dobro sa prejavuje v tom, že to predchádzajúce sa odovzdáva tomu nasledujúcemu, že odstupuje, aby mu uvoľnilo miesto. V oblasti zla platí opak: tam sa nástupca stáva pohltiteľom svojho predchodcu.

Michael ako strážca prahu do duchovného sveta

Keď Lucifer musel opustiť miesto, ktoré mu bolo určené Bohom, vznikla vo vesmíre úloha: ochrániť až do určitého kozmického času Lucifera pred Ahrimanom. Na prah sa postavila iná bytosť, ktorú Ahriman nesmie prekročiť. Postavila sa na prah, ktorý tvorí hradbu duchovného sveta proti Ahrimanovi. Táto duchovná bytosť má vnútornú dôstojnosť cheruba, pretože na seba vzala úlohu, ktorá bola pôvodne určená cherubovi. Touto bytosťou je archanjel Michael. Z tohoto dôvodu začal Rudolf Steiner jednu báseň, venovanú Michaelovi, slovami:

"Zo slnečných mocností tryskajúce, žiariace, svet milosťou zahrňujúce duchovné mocnosti; ste predurčené myšlienkami bohov byť Michaelovým svetelným šatom."

Čo sa v týchto veršoch hovorí? "Zo Slnka tryskajúce duchovné mocnosti sú šatom Michaelovým", tzn. že Michaelovi prislúcha iné, ešte vyššie postavenie ako to, ktoré je vlastné anjelom, archanjelom a archeom, ktorí ho obklopujú. To sa udialo ako následok toho, že Michael priniesol obeť, keď sa postavil na prázdne miesto, ktoré bolo opustené Luciferom.

Bytosť Sofie

Aby sme konkrétnejšie porozumeli Michaelovu pozíciu vo vesmíre, musíme obrátiť pozornosť ešte na jednu bytosť. Je to bytosť, ktorá je na Západe skoro neznáma a celkom zaznávaná, ktorej meno sa sotva zachovalo, na ktorú sa však na grécko-slovanskom Východe zachovala v cítení ľudí spomienka, ktorá našla svoj výraz v náboženskom umení: je to bytosť, ktorá pre vedomie pozemských bytostí utvára Božiu Trojicu do Trojjedinosti, ktorá vedomiu človeka zjavuje Jedinosť Otca, Syna a sv. Ducha. Znakom tejto bytosti je preto kruh opísaný trojuholníku. O tejto bytosti hovorí v časoch starého Izraela múdry Šalamún:

"Múdrosť si vystavila svoj dom; utesala svojich stĺpov sedem." (Príslovia 9:1)

A ďalej hovorí v mene Sofie samotnej:

“Pán si ma nadobudol na počiatku svojej cesty, pred všetkými svojimi skutkami, pred všetkými časmi. Ustanovená som od veku, od počiatku, prv ako bola zem. Keď ešte nebolo priepastí, bola som splodená, keď ešte nebolo prameňov, zaťažených vodami. Prv ako boli vrchy zapustené do základov, prv ako boli vršky, bola som splodená, kým ešte nebol učinil zeme ani polí ani začiatku všelijakého prachu okruhu zeme. Keď pripravoval nebesia, tam som bola ja, keď vymeriaval kruh nad priepasťou, keď upevňoval najvyššie oblaky hore, keď utvrdzoval studnice priepastí, keď kládol moru jeho medze a vodám, aby neprestupovali jeho rozkaz, keď rozmeriaval základy zeme...” (Príslovia 8:22-29)

Sofia teda všetkému predchádzala. Ona nie je len nejaký holý princíp svetovej stavby, ale skutočná duchovná bytosť, ktorá zostúpila až k hierarchii archanjelov, takže sa teraz na ňu môžeme dívať ako na archanjela. Tu sa v súvislosti so Sofiinou bytosťou odohrala udalosť, nešťastie. A síce stalo sa to, že Lucifer sa zmocnil, “ukradol” jednu zo Sofiiných síl, vlastností. To naznačil Rudolf Steiner vo vianočnom verši r. 1920, ktorý začína:

“Isis-Sofia,
Božia Múdroosť,
Lucifer ju usmrtil
a na krídlach svetových síl
odniesol do diaľok vesmírneho priestoru.”

Čo bolo ukradnuté, je Sofiina imaginačná schopnosť. Sofia stratila schopnosť pôsobiť až dole, do priestoru Zeme. Lebo Lucifer sa zmocnil sily, ktorá spája pozemské ľudstvo so Sofiou vo vertikálnom smere. Lucifer si privlastnil Sofiinu silu imaginácie. V tom spočíva jeho “pád”; jeho “rúhanie”, jeho “zločin”, o ktorom je reč u Ezechiela. Spravil z kozmickej múdrosti obmedzenú, vlastnú múdroosť, a Sofiina sila sa odvtedy u ľudí stala len obyčajnou fantáziou. Fantázia sa stala luciferským zjavením Sofie, teda silou lži, zatiaľčo Sofia stratila možnosť sprostredkovať ľuďom správy a zjavovať múdroosť ľudstvu. Sofia onemela, čakajúc na budúcnosť, kedy bude môosť odovzdávať dary, ktorými je vnútorne naplnená. Obraz, ktorý nachádzame najmä na Východe, ale v určitej forme aj na Západe, obraz Mater dolorosa, trpiacej matky, vyjadruje, čo sa odohráva vo vnútri Sofiinej bytosti. Lebo utrpenie je základným tónom Sofiinej bytosti vo svete. Je vnútorne naplnená bezhraničnými pokladmi múdrosti, je však odsúdená na mlčanie. Chcela by obdarovať všetky bytosti, ale je bezmocná, nemá možnosť to urobiť. Tak sa díva na pokolenia pozemského ľudstva a bolest, ktorá ju pritom naplňa, sa dá porovnať s utrpením, aké pociťuje matka, ktorej zabránili, aby mohla obdarovať svoje deti, čo by tak rada chcela a mohla.

Skutočnosť dvoch strážcov prahu

Sofia je teda svojou rečou strádania ten druhý strážca prahu, ktorý má vlastne dve strany. Prah možno prekročiť smerom z duchovného sveta do fyzického, t.j. zostúpiť nadol; ako aj zdola, z nižšieho sveta vystúpiť do vyššieho. Michael stojí na prahu, ktorý oddeľuje nižší svet od vyššieho. Zabraňuje, aby mocnosti nižšieho sveta zasahovali do vyššieho. Sofia je bytosť, ktorá stráži prah duchovného sveta v tom zmysle, že zabraňuje nesprávnym zásahom z duchovného sveta do fyzického, aby

neprihádzali z duchovného sveta zjavenia, ktoré nie sú vhodné alebo žiadúce. Michael zabraňuje preniknutiu opovážlivého, drzého oka do duchovného sveta. Sofia zabraňuje neohraničenému, nemiestnemu, alebo časovo nevhodnému zjavovaniu sa bytostí duchovného sveta vo svete dole. Ako to robí? Ako sa dá chápať to, že zjavenia z duchovného sveta zadržuje, keď žije v nádeji, že tieto zjavenia budú raz možné? Tým, že Sofia je nositeľkou bolesti, okradnutá Luciferom o silu imaginácie, je varovným duchovne-morálnym obrazom pre ostatné bytosti. Stojí tam olúpená o svoj žiarivý šat, bez farby a bledá v duchovnom svete, ako trpiaca matka, ktorá varuje iné bytosti, aby neprepadli pokušeniu, bytosti Lucifera. Tak chráni bytosti duchovného sveta pred luciferským omylom, ako Michael chráni bytosti pred predčasným preniknutím do duchovných sfér.

Michaelov boj s drakom

Stojíme teraz pred otázkou: ako uskutočňuje Michael svoje poslanie strážcu prahu? Z viacerých prednášok Rudolfa Steinera viete, že v ročnom kolobehu existuje obdobie, kedy Michaelovo poslanie vystupuje obzvlášť do popredia, kedy sa odohráva boj Michaela s drakom. Toto obdobie začína 8. augustom a končí v októbri. Je to obdobie, kedy sa oslavuje sviatok sv. Michaela, 29. septembra. Čo sa v tomto období ročného kolobehu odohráva? Obrazne-imaginatívne vyjadril Rudolf Steiner túto skutočnosť tak, že sa tu odohráva stretnutie Michaela s drakom. Teraz môžeme urobiť krok k prehĺbeniu tohto obrazu, aby sme Michaelovu činnosť porozumeli ešte z inej strany. Čo znamená, že na jeseň sa odohráva boj medzi Michaelom a drakom? Znamená to, že Ahriman podniká každoročne pokus zmocniť sa Mesiaca, a Michael sa mu postaví na pol ceste medzi Zemou a Mesiacom do cesty, aby tento pokus zmaril. Ahriman má v úmysle získať pre seba ôsmu sféru, ktorá je pripojená, "prikovaná" k Mesiacu, tak, aby ôsma sféra a zemské vnútro boli bezprostredne spojené. To by malo zároveň za následok, že sily Panny, ktoré sa v zmysle vianočnej imaginácie opierajú o Mesiac (kosáčik Mesiaca), by boli spoluvtiahnuté do pozemského diania. V tom, čo urobil Lucifer, keď sa zmocnil Sofiinej sily imaginácie, chce Ahriman pokračovať tým, že si chce privlastniť aj Sofiinu silu inšpirácie. Každú jeseň Michael tento Ahrimanov pokus prekazí. Každú jeseň sa to odohrá na "prahu", v strede medzi Zemou a Mesiacom. Znova a znova je drak zvrhnutý do "priepasti", t.j. do zemského vnútra. Tak napĺňa Michael svoje kozmické poslanie strážcu prahu. Teraz však viete, z rozličných prednášok Rudolfa Steinera, že Michael mal aj svoje poslanie v dejinách. Bol duchom izraelského národa. Ako sa dá rozumieť skutočnosti, že tento strážca prahu mohol byť zároveň aj duchom národa? To môžeme porozumieť, keď pozorujeme poslanie tohto národa. Židovský národ bol sám určitým druhom prahu, spoločenstvom, ktoré pozostávalo z "ľudí prahu". Židovský národ niesol v sebe Kristovo mystérium, a tak bol sám prahom. Preto tá nadľudská tvrdosť a prísnosť, s ktorou bolo každé miešanie Izraela s inými kultúrami v dejinách zamedzené. Preto také neľúostné vymýtenie kultu "na výšinách" a "obete prvorodeného" v ohni. Zničenie každého cudzieho duchovného života vnútri Izraela bolo nevyhnutnosťou, lebo kult "na výšinách" mali luciferské zafarbenie a kult "Molocha" bol zase ahrimanským prúdením. Prah ku Kristovmu mystériu však musel zostať zachovaný. Tak sa ho podarilo aj ochrániť, a jeho strážcom bol národný duch tohoto "národa prahu". Bol to sám Michael.

Kult Michaela

V 18. a 19. storočí zasiahol Michael významným, veľkým duchovným činom do duchovných dejín sveta. Rudolf Steiner o tomto čine hovorí vo svojom prednáškovom

cykle "Karmické súvislosti antropozofického hnutia". Tam vysvetľuje, že Michael už vtedy ukázal ľudským dušiam to, čo sa teraz na zemi zatrblietalo a rozsvietilo čiastočne v podobe antropozofie. Predviedol im určitý druh kultu. Čo to bol za kult, aký bol jeho obsah? Tento kult bol obnovením onej imaginácie, o ktorú bola Sofia olúpená Luciferom. Michael ju obnovil a postavil pred ľudské duše. Keď Rudolf Steiner hovorí o tom, že Michael "spravuje kozmickú inteligenciu", znamená to, že Michael umožnil Sofii znova pôsobiť. To, že je "správcou" znamená, že tú silu, prostredníctvom ktorej sa Sofia môže zjavovať, dal znova do jej služieb, že znova umožnil Sofiine zjavenia z duchovného sveta, že znovu vybudoval most, ktorý Sofiu spája s pozemským svetom. Obsah kultu pozostával z dvoch vecí: na jednej strane zo všetkého toho, čo možno získať ako duchovné poznanie pri pozorovaní vonkajšej prírody, a na druhej strane z toho, čo sa môže rozžiarit' ako spomienka v našom vnútri pri pozorovaní ľudí a ľudských osudov. Michael ukázal v istom druhu kozmického kultu mystériá prírody a mystériá ľudskej karmy. Byť "michaelitom" v súčasnosti znamená: byť človekom, ktorý sa pri pozorovaní prírody rozpamätáva na tento kult, ktorý jeho duša zažila v čase pred narodením; a za druhé, že pri pozorovaní osudov jednotlivcov a ľudstva sa rozsvetuje spomienka na ten kult, v ktorom Michael ukázal tajomstvá ľudskej karmy. Michaelitom súčasnosti je človek, ktorý má osobitný vhl'ad do prírody a ľudských osudov. Keď vidíme v prírode znamenia, ktoré v našej duši prebúdajú symboly a obrazy Michaelovho kultu, tak sa dívame na prírodu v Michaelovom zmysle. Keď sa na ľudí a ľudské osudy dívame tak, že vo vnútri duše sa prebúda Michaelov kult, obrazy pádu do hriechu, mystérium Golgoty, perspektívy do budúcnosti, tak sa dívame zrakom, ktorý je "michaelsky slnečný". Takíto ľudia tvoria Michaelovo spoločenstvo.

Nové Michaelovo spoločenstvo

Vonkajším znakom týchto ľudí je, že majú osobitný vzťah k myšlienkam; áno, títo ľudia vôbec prežívajú silu myšlienok ako takú úplne inak než ostatní. Prežívajú myslenie tak, že sa nezahájajú po dôkazoch a dokladoch, aby sa presvedčili o pravdivosti spoznaného. Pretože prežívajú myslenie nie len ako číru logickú možnosť, ale ako moc spomienky na Michaelov kult. Pravda, cit pre pravdu, dostáva u týchto ľudí magickú moc. Človek je uchopený mocou nejakej myšlienky. Vie, že je pravdivá, lebo celá jeho duša si pamätá na moc kultu, na moc jeho pravdy. Moc pravdy je to, čím sa michaelita odlišuje od ostatných ľudí. Pre neho je Pravda nie len niečo správne, ale niečo, čo má magickú moc. Pre michaelských ľudí je charakteristické osobitné spojenie myslenia a vôle. Preto verše o Michaelovi pokračujú:

"On, Kristov posol, vám ukazuje vo vás človeka nesúcu posvätnú svetovú vôľu."

Táto človeka nesúca, človeka uchopujúca svetová vôľa je to, čo Michaelovou silou v súčasnosti prúdi do ľudských myšlienok, ktoré korenia v Pravde. Teraz sa pravda musí toto spoločenstvo aj osvedčiť v živote. V jeho živote sa musí objaviť jeden nový prvok, prvok, ktorý musí v celom kultúrnom živote získať rovnaký význam, aký má v technickom svete jeho hmotný protipól: krištáľovo-jasné, pravdivé myslenie, ktoré svojou vnútornou silou presvedčenia preniká človeka ako vôľovú bytosť. Táto myšlienková sila je to, čo sa nazýva duchovným železom. Je duchovným predobrazom toho, čo sa fyzicky nachádza na Zemi ako železo. Keď prežívame človeka, ktorý za tým, čo vnútorne spoznal ako Pravdu, stojí so železnou pevnosťou, ktorý tu stojí ako stĺp, a neuhne ani naľavo ani napravo, ktorý všetkým búrkam čelí s

neochvejnou, vernou vôľou, tak prežívame kúsok duchovného železa na zemi. Každý človek, ktorý takto verne stojí za pravdou, ktorú spoznal, je Michaelovým mečom a je sám určitým druhom "strážcu prahu". Odráža všetko nepovolane, rovnako ako všetko pochtivé zase priťahuje k prahu, na ktorom stojí. Toto je v podstate michaelské spoločenstvo. Len z takých ľudí môže pozostávať.

Budúcnosť michaelitov

Akú má toto spoločenstvo budúcnosť? Spomienky na Michaelov kult, ktoré sa prebúdzajú v duši, sa stanú schopnosťami. V rámci tejto prednášky by to viedlo príďaleko, vyložiť vo všetkých jednotlivostiach, ako sa premenia na schopnosti. Tieto spomienky sa premenia na nový, éterický jasnozrak. Nová, prirodzená jasnovidnosť sa u ľudí prejaví dvojakým spôsobom: u jedných tak, že budú schopní vidieť duchovnosť v prírode, že rozoznajú, ako sú živly výrazom tých duchovných tajomstiev, ktoré pritekli na Zem zo starého saturnského, slnečného a mesačného bytia. Tajomstvo evolúcie v prírode bude pre týchto ľudí stále viac viditeľné. U druhej skupiny ľudí sa prejaví iná schopnosť: schopnosť vhladu do karmy, tak do karmickej minulosti ako aj zrenie karmy, ktorú prítomné činy v budúcnosti vyvolajú. Aj o tom Rudolf Steiner hovoril. Tento karmický vhlad spočíva na jasnovidnosti, ktorá dokáže preskúmať dokonca aj karmu ľudstva. Títo ľudia si najskôr spomenú na svoje vlastné karmické spojenia, potom na spojenia druhých ľudí, a potom to môže ísť ďalej a ďalej. Aké úlohy budú mať ľudia, ktorí patria k týmto dvom skupinám? Musíme najprv naznačiť, z akých ľudí tieto skupiny pozostávajú. Sú to tie dva prúdy, ktoré sú vnútri antropozofického hnutia, a o ktorých Rudolf Steiner hovoril ako o "platonikoch" a "aristotelikoch". Platonici sú ľudia, u ktorých sa nová jasnovidnosť dostaví vo forme karmického vhladu. Aristotelici budú mať naproti tomu jasnovidné poznanie prírody. Budú mať vedomú dušu vyvinutú do tej miery, že budú môcť pomocou jasnovidnosti poznávať prírodu. Na druhej strane tu budú ľudia, ktorí do seba prijímu princíp duchovného ja, a budú vnímať karmu. Tieto dve skupiny ľudí budú spolupracovať, inak to ani nebude možné. Budú musieť spolupracovať, aby vytvorili plný, celý kruh, kruh nového, duchovného rytierstva, ktoré bude môcť niesť meno: "Michael-Sophia in nomine Christi". Ľudia Sofie, ľudia zjavenia, pôjdu spoločnou cestou s ľuďmi poznania, platonici spolu s aristotelikmi budú držať stráž na prahu duchovného sveta. Budú mať za úlohu strážiť tajomstvá duchovného sveta. Toto stráženie nebude spočívať v tom, že by toto spoločenstvo malo mlčať alebo všetko odhaliť, ale v tom, že sa vybuduje živá stena, hradba z ľudí, ktorí stoja neochvejne vo vertikále - ako spojovací článok medzi duchovným a fyzickým svetom. Povoláním otvoria brány, pred nepovolánymi ich však zatvoria. Toto budúce spoločenstvo "rytierov prahu" sa uskutoční v šiestej (slovanskej) kultúrnej epoche. Začalo u Rudolfa Steinera založením antropozofického hnutia, správou o Michaelovej misii a nešťastím, ktoré sme neskôr prežili. Slová Rudolfa Steinera nás vyzývajú; vyskúšani budeme nešťastím, ktoré teraz príde.² Čo musíme prebudiť v hĺbke našich duší, je vážnosť vo vzťahu k duchovnému aj vonkajšiemu svetu a vernosť Duchu, každý vo svojej životnej pozícii. Môžeme robiť a hovoriť všetko v rámci každodenného života. Udržujme však jednu oblasť čistú od kompromisu; zostaňme verní Duchu, nezávisle od všetkých učení a učiteľov sveta, od všetkých organizácií sveta. Zostaňme verní vnútornému hlasu Pravdy a svedomia! Potom budeme prijatí do prípravnej školy budúceho Michaelovho spoločenstva, ktoré bude mať heslo:

"Michael-Sophia in nomine Christi!"

2. Meditácia. Jej podstata a pôsobenie

Vážení a milí priatelia!

Včera sme zakončili naše pozorovania tým, že sme hovorili o budúcnosti toho spoločenstva ľudí, ktoré sme nazvali michaelským. Toto spoločenstvo pozostáva z dvoch skupín odlišného druhu. Jedni poznávajú jasnovidným spôsobom tajomstvá prírody a tí druhí tajomstvá karmy. Tieto dve skupiny sú tzv. platonici a aristotelici, a síce nie v tom zmysle, že by zastávali platónske alebo aristotelovské názory, alebo v konkrétne-skutočnom zmysle patrili k týmto dvom kultúrnym prúdom, ale v tom zmysle, že jedni sú uspokojení viac na prijímanie poznania zjavením a druhí sú orientovaní viac na oblasť výskumu.

Princíp duchovného cvičenia

Dnes stojíme pred otázkou, akou cestou sa dá uskutočnenie ideálu tohto spoločenstva vo svete dosiahnuť. Pritom musíme hneď na začiatku povedať, že hoci ide o dve skupiny ľudí, ktoré sa vnútorne navzájom odlišujú, táto cesta platí pre jedných ako aj pre druhých. Táto cesta je založená na určitom princípe: je to princíp cvičenia, duchovného cvičenia. Toto má za základ dve veci: na jednej strane fakt, že človek nemôže na jeden raz so svojím vedomím obsiahnuť všetky prejavy života; lebo potom by stratil určitú naivitu, nenútenosť vo vzťahu k životu. Musí si zvoliť určitý čas, kedy chce byť celkom vedomý, zatiaľčo po zvyšok dňa vedie do určitej miery ešte obyčajný život, na ktorý je zvyknutý a ponecháva si svoju nenútenosť. Čas, ktorý zvolí pre duchovné cvičenie, je čas meditácie. Vtedy ide o to, aby bol človek denne počas určitého krátkeho času celkom preniknutý vedomím, že v ňom nevzniká nič, čo by nebolo ním vedome určované a čo by nevytváral on sám. Ako následok týchto chvíľ plného uvedomovania sa objaví želanie byť aj počas bežnej rutiny každodenného života rovnako vedomý ako v čase meditácie. Telo a duša človeka si zamilujú túto jasnosť a svetlosť, ktorú človek zažíva počas meditácie. Nielen duša začne čoraz viac a viac po tejto jasnosti túžiť, ale aj telo. Touto cestou sa stane, že sa do každodenného života dostane stále viac rozvahy, takže človeku - ak sa to tak dá povedať - stále viac zachutí byť vedomý a pánom seba samého. Pôsobenie meditácie doznieva v celom kolobehu života, takže sa človek stane pokojnejší, tichší, vyrovnanejší a rozvážnejší. Celková úroveň života sa každým jedným zážitkom pozdvihne. Vzostup môže byť nepatrný, ale stále napreduje. Taká je súvislosť medzi úrovňou vedomia počas dňa a počas duchovného cvičenia. Sprostredkovaný účinok meditácie sa potom prejaví v tom, že sa do života vlievajú určité sily a že človek z vlastnej slobodnej vôle nájde záľubenie v sebaovládaní. To je to prvé, čo tvorí základný kameň duchovného cvičenia. Tým druhým je skutočnosť, že nejde len o jednorázové veľké vynaloženie námahy, ale o vytrvalé opakovanie. Duchovné cvičenie vyžaduje vytrvalé rytmické opakovanie. Rudolf Steiner raz sformuloval pravidlo:

“Rytmus nahradzuje silu.”

To platí pre fyzický a aj pre duchovný život. V súčasnosti je to tak, že pomalé úsilie môže človeka skutočne posunúť dopredu, a síce tak, že nevzniknú žiadne choroby, ktoré by inak vznikli pri pokuse dosiahnuť veľmi veľa v krátkom čase. Tieto dve dôležité vlastnosti tvoria základy duchovného cvičenia: bezprostredný vplyv na život a rytmické opakovanie. Proti samotnému princípu duchovného cvičenia existujú ešte určité námietky zo strany umeleckého a náboženského cítenia. Ľudia, ktorí majú vnuknutia umeleckého typu, alebo pestujú náboženské zanietenie, by mohli namietat', že duchovné cvičenie vnáša do života čosi mechanické, a že by sa tým mohla zničiť tá spontánnosť, nevypočítateľnosť vnútorného života. Na to by sa dalo odpovedať, že aj ľudský dych sa rytmicky opakuje. Harmonické dýchanie je však predpokladom zdravia a života človeka. Keď si duša človeka osvojí určitý druh dýchania, dosiahne vo svojom vnútri rovnako usporiadaný život, aký na fyzickej úrovni zabezpečuje dýchanie. Tak sa tým duša vskutku nezmechanizuje, ale stane sa usporiadaným vnútorným organizmom. Chaotičnosť duševného života umožňuje možno čas od času záblesky umeleckých a náboženských zážitkov, ale rytmus umožňuje život, v ktorom sa človek nedostáva do spojenia s duchovným svetom len prechodne, ale zostáva s ním v spojení stále.

Podstata meditácie

Pokúsme sa teraz preskúmať, čo je podstatou meditácie a v čom spočívajú jej cvičenia. Chceme si najprv urobiť obraz o vnútornej skladbe vedomia človeka, aby sme získali možnosť porozumieť zmene tejto skladby, ktorú spôsobuje meditácia. Vezmem si tu na pomoc obrázky. Keď si predstavíte ako pred vami stojí ľudská bytosť, tak anjel stojí nad človekom. V princípe každý človek sa môže dať preniknúť anjelskou bytosťou. Každý človek si v súčasnosti môže vytvoriť vzťah k anjelovi. Až do srdca s ním môže splynúť vo svojich poznatkoch, v tom, čo pozitívne môže vykonať v záujme sveta. Na druhej strane nie je tzv. vyššie ja človeka plne inkarnované. Je to niečo, čo anjel zahaluje, obklopuje, objíma, ako matka zahaluje svoje budúce dieťa. Keď sa vyššie ja v človeku zrodí, potom sa anjel od človeka uvoľní. Už nie je viac strážnym anjelom človeka, ktorý sa nad ním vznáša, strážiac ho a ochraňujúc, ale stane sa človeku priateľom, ktorý kráča vedľa neho alebo človeka aj opustí, keď dostane pridelené iné úlohy. Vyššie ja je nadvedomím človeka, ktoré sa nachádza nad prahom ľudského vedomia. Siahla do oblasti anjela. Človek má okrem toho aj obyčajné vedomie iniciatívneho myslenia. To je najsvetlejší bod v našom vedomí - nie mŕtvý bod, ale svietiaci a v pohybe. Lúče z neho idú vždy do štyroch smerov: nahor, nadol, doprava a doľava. Oba posledné sa vzťahujú na zmyslový systém, tie druhé znamenajú aktívne, samostatné myslenie človeka.

Traja dvojníci

Nadol smerujúci lúč zasahuje do sféry tzv. podvedomia. Táto sféra je v človeku tým, čo musí byť ovplyvnené meditačným cvičením. Nie je to žiadna jednoduchá, ale veľmi komplikovaná oblasť. Nielen že sa tam nachádzajú rozličné podvedomé inštinkty, želania, vášne atď. Sú tam prítomné aj rozličné bytosti. Nachádzame tam luciferského anjela, ktorý je v plnom zmysle slova na astrálne telo človeka upútaný. Je pripútaný k ľudskému astrálnemu telu a jeho najväčšia nádej spočíva v tom, že sa od neho jedného dňa oslobodí. Nazýva sa aj tzv. luciferským dvojníkom človeka, lebo predstavuje druhé astrálne telo človeka, ktoré je viazané na to prvé. Tento luciferský dvojník v čase “pádu do hriechu” v polovici lemurskej doby “padol” a odvtedy je

uputany na ľudské astrálne telo. Jeho vnútorná túžba spočíva v tom, aby radšej vôbec nebol, aby sa radšej rozplynul vo svetovej astralite, než aby mal byť upútaný na astrálne telo človeka a musel vždy znova a znova zapríčiňovať v ľudskej bytosti lož. Ďalej nachádzame v ľudskom astrálnom tele sféru ľudského dvojníka, alebo oblasť čisto ľudského podvedomia. Keď zostúpime ešte hlbšie nadol, až do éterického tela, tak tam dole nájdeme sféru ahrimanského dvojníka. Sféra ľudského podvedomia je preniknutá pôsobením luciferského anjela a jeho ahrimanského dvojníka. Podvedomie je teda lucifersko-ahrimanské. Tak máme trojnosť: nadvedomie, vedomie a podvedomie. Aby sme teraz porozumeli účinku meditácie na celú ľudskú bytosť, musíme sa pri jednotlivých súčiastiach ľudského podvedomia ešte trochu zdržať. Musíme do určitej miery porozumieť, čo je ahrimanský dvojník. Je to éterická bytosť, ktorá sa upína na ľudské éterické telo a usiluje sa zmocniť ľudského éterického tela a ľudského ja. Tak ako na nebesách existuje praobraz človeka - tento ideál nájdete v gréckom umení - tak existujú aj jeho deformácie, krivé obrazy v podzemských sférach. A ako anjel, ktorý stojí nad človekom, dalo by sa povedať, reprezentuje praobraz, tak je na druhej strane ahrimanský dvojník jeho karikatúrou. Je to veľmi inteligentná bytosť. Neprejavuje sa v tom, že by v človeku získali vrch pusté vášne; ale prejavuje sa menovite v tom, že v človeku veľmi zosilnie cieľavedomosť, upnutá snaživosť zameraná na cieľ (Zielstrebigkeit). Tak môžu byť navonok práve veľmi úctyhodní občania nástrojom tohto ahrimanského dvojníka. Práve oni môžu byť vo vysokej miere v područí bytosti dvojníka, takže tento prevezme vedúce postavenie.

Pôsobenie meditácie

Pýtajme sa teraz, v čom spočíva účinok meditácie. Spočíva v tom, že človek koná veci, ktoré vychádzajú len z jeho vlastnej slobodnej iniciatívy, že aktivita je iniciovaná z tohoto bodu. Pretože ostatné konanie vo svete je určované vonkajšími okolnosťami. Človek je, pretože je hladný, pije, lebo je smädný, pracuje, lebo musí zarábať. Avšak nič vo vonkajšom svete nepodmieňuje úkon meditácie. Vzniká zo slobodnej iniciatívy, z plného vedomia človeka. Čo sa teraz stane, keď sa človek oddáva meditácii? Vtedy vystupuje určitý prúd nahor, k vyššiemu ja a k anjelovi, a vzniká spojenie: vedomie sa spojí s nadvedomím. Z nadvedomia sa začne nadol rinúť prúd svetla a zosilní prúd, ktorý smeruje nadol, do podvedomia. Tento silne vedomím preniknutý prúd svetla presvetľuje podvedomie a pôsobí tam očistne. Čo znamená očistenie podvedomia, čo znamená "katarzia"? Znamená, že luciferský anjel je postupne oslobodzovaný anjelom, že sa stáva stále slobodnejší a slobodnejší; znamená to, že na naše astrálne telo viazaný subjektívny Prométeus, ktorý je upútaný na skalú našej bytosti, je uvoľnený zo svojich pút. Toto oslobodenie sa uskutočňuje rastúcou vnútornou láskou k pravdivosti. Tým, že človek svojím vedomím osvetľuje podvedomie, odhaľuje tam v sebe lživosť. Každý človek má totiž sklon ku klamstvu, menej v slovách ako v činoch. Sklon ku lži sa vnútorne zničí a nahradí túžbou po pravde. To je rozpustenie luciferovej bandy. Luciferský anjel sa uvoľní z nášho astrálneho tela a stane sa bytosťou, ktorá sa môže voľne pohybovať, v našom osude okolo nás, a stáva sa služobníkom nášho anjela. To druhé, čo patrí k očiste nášho podvedomia meditáciou, je nasledovné: prúd svetla preniká ďalej do ľudského podvedomia, ktoré je luciferskoahrimanské. Nielen že do neho pôsobia vplyvy zvonku, ale toto podvedomie pozostáva z nášho vlastného luciferského a ahrimanského, ktoré sme prijali do našej bytosti. Kým človek pokračuje vo svojej meditácii, kým jasný lúč duchovného svetla stále viac podvedomie preniká, odohráva sa to, že sa tento prvok z podvedomia stále viac vytesňuje. To, čo je v podvedomí, sa

pre človeka stane vedomým, stane sa mu to zjavným. Podobne ako had odkladá svoju kožu, takže leží pred ním a môže sa na ňu dívať, tak vysadí človek svoje nižšie ja, svoje astrálne podvedomie zo seba von, a toto sa stane určitým druhom dvojníka človeka. A čím je pre človeka viac vnímateľný, zreteľný, tým lepšie. Lebo človek sa tým naučí ho držať pod kontrolou a ovládať. Učí sa tým aj uvedomovať si, z akých zdrojov u neho vznikajú omyly, ako sa dopúšťa činov, ktoré nezodpovedajú jeho úmyslom. U ľudí, ktorí sú vo svojom ja slabí, sa tento dvojník môže stať bytosťou, ktorá nekráča len vedľa človeka ako jeho spoločník, ale ktorá aj s ním koná a hovorí. Môže sa stať, že človek povie sedem viet a z toho len štyri sformuloval on sám, zatiaľčo tri pochádzajú od dvojníka. Tým, že sa človek naučí dávať pozor na tohto spoločníka, ktorý by chcel vkĺznuť do každého prejavu človeka navonok a do každého vnútorného úsudku o ľuďoch a udalostiach vonkajšieho sveta, učí sa človek seba poznaniu, učí sa mať presné poznanie svojej vlastnej bytosti. To tretie, čo sa pri očiste odohráva, nie je len vyslobodenie luciferského anjela, ani len vysadenie ľudského dvojníka, ale vylúčenie ahrimanského dvojníka. Pretože tento nemôže byť v nás vnútorne premenený; musí byť z človeka vylúčený, takže človek s ním stratí každé spojenie. Nedopraje sa mu potrava, takže je zostupujúcim svetlom meditácie stále viac a viac zatlačovaný ku ľži sa vnútorne zničí a nahradí túžbou po pravde. To je rozpustenie luciferovej bandy. Luciferský anjel sa uvoľní z nášho astrálneho tela a stane sa bytosťou, ktorá sa môže voľne pohybovať, v našom osude okolo nás, a stáva sa služobníkom nášho anjela. To druhé, čo patrí k očiste nášho podvedomia meditáciou, je nasledovné: prúd svetla preniká ďalej do ľudského podvedomia, ktoré je luciferskoahrimanské. Nielen že do neho pôsobia vplyvy zvonku, ale toto podvedomie pozostáva z nášho vlastného luciferského a ahrimanského, ktoré sme prijali do našej bytosti. Kým človek pokračuje vo svojej meditácii, kým jasný lúč duchovného svetla stále viac podvedomie preniká, odohráva sa to, že sa tento prvok z podvedomia stále viac vytesňuje. To, čo je v podvedomí, sa pre človeka stane vedomým, stane sa mu to zjavným. Podobne ako had odkladá svoju kožu, takže leží pred ním a môže sa na ňu dívať, tak vysadí človek svoje nižšie ja, svoje astrálne podvedomie zo seba von, a toto sa stane určitým druhom dvojníka človeka. A čím je pre človeka viac vnímateľný, zreteľný, tým lepšie. Lebo človek sa tým naučí ho držať pod kontrolou a ovládať. Učí sa tým aj uvedomovať si, z akých zdrojov u neho vznikajú omyly, ako sa dopúšťa činov, ktoré nezodpovedajú jeho úmyslom. U ľudí, ktorí sú vo svojom ja slabí, sa tento dvojník môže stať bytosťou, ktorá nekráča len vedľa človeka ako jeho spoločník, ale ktorá aj s ním koná a hovorí. Môže sa stať, že človek povie sedem viet a z toho len štyri sformuloval on sám, zatiaľčo tri pochádzajú od dvojníka. Tým, že sa človek naučí dávať pozor na tohto spoločníka, ktorý by chcel vkĺznuť do každého prejavu človeka navonok a do každého vnútorného úsudku o ľuďoch a udalostiach vonkajšieho sveta, učí sa človek seba poznaniu, učí sa mať presné poznanie svojej vlastnej bytosti. To tretie, čo sa pri očiste odohráva, nie je len vyslobodenie luciferského anjela, ani len vysadenie ľudského dvojníka, ale vylúčenie ahrimanského dvojníka. Pretože tento nemôže byť v nás vnútorne premenený; musí byť z človeka vylúčený, takže človek s ním stratí každé spojenie. Nedopraje sa mu potrava, takže je zostupujúcim svetlom meditácie stále viac a viac zatlačovaný nadol, v doslovnom zmysle až do nôh, do chodidiel, kde sa potom upína človeku na nohy a ten ho so sebou vláči po životnej horizontále. Potom príde okamih, kedy sa ako suchý konár odlomí, a človek sa od svojho dvojníka oslobodí. Vtedy človek pocíti, že jeho chôdza sa stala ľahšou; z jedného dňa na druhý sa jeho chôdza zmení. To je tým, že sa oslobodil od svojho vnútorného bremena, ktoré spúťovalo jeho nohy. Odpadnutie bremena spôsobí človeku pocit uľahčenia. Vidíte z toho, že cvičenie

meditácie tu nie je len na to, aby sme zažili závan ducha alebo dospeli k nejakému poznatku, ale nato, aby sme spôsobili hlbokosiahlu premenu v celej ľudskej bytosti. Vyslobodzuje jednu bytosť v našom podvedomí, vysadzuje jednu ďalšiu bytosť vedľa nás - sprítomní ju pre naše vedomie -, a vylúči tretiu bytosť von do vonkajšieho sveta. Toto všetko sa musí odohrať, keď človek prechádza stupňami imaginácie, inšpirácie a intuície. Odohrávajú sa v ňom dramatické udalosti.

**Človek sa musí stať nezávislý od luciferského anjela, potom môže dôverovať svojim imagináciám;
človek musí vysadiť zo seba ľudského dvojníka, potom môže dôverovať svojim inšpiráciám;
a keď človek zo svojej bytosti odstráni aj ahrimanského dvojníka, potom môže zažiť čistú intuíciu.**

O tom budeme hovoriť neskôršie. Dnes nám išlo len o vnútornú povahu meditácie samotnej.

Poznávacia meditácia

Hovorili sme doteraz o cvičnej meditácii, o precvičovaní meditácie ako takej. Existuje však aj iná meditácia, ktorá musí byť tiež opakovaná rytmicky, ktorá však nemá za úlohu vytvoriť len spojenie k duchovnu, ale spoznať určité veci. Máme teda cvičnú meditáciu a poznávaciu meditáciu. To je meditácia, ktorá sa vykonáva kvôli zahĺbeniu sa do nejakého tajomstva. Osnova, podľa ktorej môžeme túto meditáciu pochopiť, sa dá znázorniť takto: Ja má nejakú otázku, ktorá je podľa možnosti postavená dosť vysoko. Otázka musí stúpať a človek prináša zo seba stále vyššie a vyššie energie aby umožnil otázke pohybovať sa stále vyššie dohora; aby mohla stúpať. Tam stretne určité bytosti duchovných hierarchií, a potom sa táto otázka vráti nasýtená vnútorným vžarovaním tej hierarchickej bytosti späť do ľudskej bytosti: tam sa rozsvieti ako poznanie! Človek niečo pochopil. Človek sa s tým môže uspokojiť, ale môže ísť aj ďalej v tom zmysle, že nechce zostať len pri pochopení otázky, ale že chce aj hodnotu a obsah otázky a odpovede plne zažiť. Vtedy zostúpi prúd do hlbok podvedomia človeka a naspäť prídu cit a vôľa tej myšlienky, ktorá bola takto pochopená. Cesta k prehĺbeniu spočíva v tom, že človek kladie stále vyššie otázky a dostáva stále vyššie odpovede. Potom otázka zasiahne aj ľudské cítenie a vôľu. Tieto vytvoria osmičku, lemniskátu. Toto je postup poznávacej meditácie, ktorá sa vykonáva aby človek nie len pochopil niečo hlavou, nie, ale aj srdcom a nakoniec celým človekom. Keď celá moja bytosť pochopila, znamená to, že určitá pravda sa prebudila až do mojej vôle. A tak môžeme povedať, že odpoveď tu prenikla až po myslenie, tu až po cítenie a tu až k vôli. Meditácie o veľkých kozmických obrazoch a duchovných tajomstvách, ktoré sa stále opakujú, majú ten účel, aby človek ako celá bytosť pochopil celú pravdu tohto tajomstva, aby nespoznal len správnosť tohto tajomstva, ale prežil aj život a vnútornú silu tejto pravdy. A tak možno povedať, že takáto poznávacia meditácia je naplňovaním slova:

“Ja som Cesta Pravda a Život.”

To sú súčasne stupne meditácie, to je naskrz kresťanské poznanie, ktoré môže byť a je prežitie človekom takpovediac až do krvi. To sa uskutočňuje prostriedkami meditácie. Všeobecné účinky meditácie spočívajú v tom, že to duchovné v človeku, to, čo sme na prvom obrázku označili ako nadvedomie, zostupuje nadol, že vyššie ja človeka zostupuje do ľudskej osobnosti, a že anjel sa skláňa a zosiela pomáhajúci

prúd svojho svetla na spôsob "umývania nôh". Ako sa Kristus sklonil pred svojimi učeníkmi a umyl im nohy, tak umýva pri každej meditácii anjel nohy meditujúceho. Vylieva očistný prúd až do nôh človeka. To je podobenstvo umývania nôh. Lebo umývanie nôh spočíva v tom, že sa vyslobodí luciferský anjel, vysadí ľudský dvojník a vyženie ahrimanský dvojník. Duch sa tým skláňa nadol; dalo by sa povedať: meditáciou sa duch stáva ťažším, duša sa stáva meditáciou vnútorne prežiarená. Tým, že duch preniká dušu, učí sa duša duševne dýchať ducha; a tým, že vdychuje ducha, stáva sa svietivou, rozširuje sa; a tým, že vydychuje ducha, zušľachtľuje telo. Lebo výdych duše ide do tela. Na ceste meditácie sa dosahuje nový pomer medzi duchom, dušou a telom. Duch sa blíži k človeku; skláňa sa, duša sa rozširuje, telo sa oduševňuje. To je jeho vnútorná očista. Telo je vtedy čisté, keď všetko, čo je spojené so životom tela, je preniknuté srdcom. Nič v živote nie je nepekné, keď je pri tom srdce. Všetko cynické, čo sa hovorí o živote tela, vzniká vtedy, keď týmto ľuďom chýba skúsenosť, že duša oduševňuje telo. Telo sa pozdvihne k duši, keď duša preniká telo. Meditáciou nájdete harmóniu medzi duchom, dušou a telom. Dosahuje sa tým, že duch sa skláňa, duša rozširuje a telo pozdvihuje k duši.

Harmonizácia tela, duše a ducha

Vzniká tým pred naším vnútorným okom staré známe znamenie. Je to znamenie kríža. Pri meditácii ide o to, aby človek novým, vedomým spôsobom vo svojej bytosti uskutočnil kríž. Výsledkom je harmónia ducha, duše a tela. A táto harmónia je to, čo všetci ľudia na svete, či to už vedia alebo nie, nazývajú šťastím. Šťastie nespočíva v tom, že sa človeku všetko darí, alebo že je, povedzme, obklopený samými peknými vecami, ale šťastie je stav, v ktorom duch, duša a telo sú v harmónii. Všetko ostatné, čo tejto harmónii napomáha, čo patrí k vnútornej harmónii celkového priebehu života človeka, je pozitívne, je šťastnou karmou človeka. Na Východe, v Oriente poznajú princíp vytvárania rovnováhy medzi duchom, dušou a telom. Ten nadpozemský pokoj, ktorý vychádza z Budhu, či už v štýle jeho reči, alebo z obrazových diel, ktoré ho znázorňujú ponoreného do dokonalého pokoja, sú výrazom skutočného poznania, ako sa vytvára harmónia. V súčasnosti však, po tom, čo do vývoja ľudstva zasiahol Kristov impulz, nemôže už žiaden človek vnútorne pociťovať tento pokoj, toto šťastie, pokiaľ sú ľudské udalosti okolo neho naplnené toľkým utrpením, zapríčiňujú toľko žiaľu. Preto je princíp vnútornej harmónie, o ktorý sa usiluje v pokresťanských časoch, iný. Odlišuje sa od orientálneho. Zatiaľčo v Oriente ide o to, aby telo a duša zmĺkli a hovoril iba duch, hovorí u nás duša s duchom spolu, unisono, a telo sa tomuto slovu oddáva, aby ho nieslo do sveta. Duša a telo hovoria voľne medzi sebou a telo nasleduje zo slobodnej vôle prúd, ktorý vychádza z ducha. Všetci traja sa stávajú spojencami, pôsobia slobodne a síce každý článok podľa svojej prirodzenosti. Telo je len telo, ale miluje dušu. Duša je celkom duša, bez racionálnych motívov, a zároveň je v harmónii so zákonmi večného Ducha. Telo, duša a duch sú slobodné a táto sloboda vedie k spojenectvu týchto troch článkov. Telo, duša a duch komunikujú a pôsobia spoločne. To je ideál. A cesta, ktorá nás môže priviesť dopredu, je cesta meditácie. Na tejto ceste sa prebúdzajú v človeku vyššie stavy vedomia. Neskôr rozvedieme, ako sa prebúdzajú a akú majú povahu, aby sme tieto veci osvetlili ešte z inej strany.

3. Indická joga vo vzťahu ku kresťansko-rozikruciánskej metóde

Vážení, milí priatelia!

Včera sme hovorili o podstate a pôsobení meditácie, a to z toho hľadiska, že v meditatívnej práci rozpoznávame princíp omývania nôh. Pri meditácii spôsobuje zhora nadol smerujúci prúd vnútornú očistu človeka. Oblasťou, ktorá sa vplyvom meditácie vnútorne očisťuje, je ľudské podvedomie. Toto prečisťovanie vedomia sa uskutočňuje po stupňoch. Prvým stupňom je oslobodenie luciferského anjela, ktorý je pripútaný k astrálnemu telu človeka. Druhým stupňom je vysadenie ľudského dvojníka, ktorý je svojou povahou luciferskoahrimanský, čím sa postupne premení. Tretím stupňom je vylúčenie ahrimanského dvojníka, ktorý sa drží éterického tela človeka, a ktorý vplyvom meditácie nenachádza viac pôdu, ktorej by sa mohol pridržať a je tak od človeka oddelený. Nakoniec sme sa včera pokúšali stanoviť si ideál, cieľ meditatívnej práce. Ten spočíva v tom, že možno dosiahnuť rovnováhu medzi duchom, dušou a telom. Duch sa skláňa, duša sa rozširuje a telo sa povznáša k duši. Tým začínajú tieto tri zložky ľudskej bytosti, každá vychádzajúc zo svojej vlastnej prirodzenosti, vzájomne komunikovať a pôsobiť. Medzi týmito tromi zložkami vzniká istý druh zväzku, hoci každá z nich sleduje svoju vlastnú, vnútornú povahu.

Goetheanizmus

Dôsledkom je vnútorná harmónia ľudskej bytosti, ktorá znamená skutočné šťastie. Toto zharmonizovanie troch zložiek ľudskej bytosti je to, čo možno označiť slovom goetheanizmus. U Goetheho totiž vlastne ani nejde o to, aký svetozhľad vytvoril, aké výkony podal na poli vedeckej práce; v prvom rade ide o to, že jeho prostredníctvom bolo pred ľudstvo postavené celkom určité snaženie; snaženie, ktoré do určitej miery aj prinieslo plody. Bolo to uskutočnenie takých vzťahov medzi telom, dušou a duchom, že každá z týchto troch zložiek sa mohla slobodne zosúladiť s ostatnými. Pre Goetheho je príznačné, že povedal:

“Ako vedec nemôžem inak než byť panteistom, ako umelcovi mi nemožno inak než byť polyteistom, a o mňa ako človeka je tiež postarané.”

Touto myšlienkou vyjadril nasledovné: Pred svojím vnútorným zrakom nemal žiaden systém a žiadnu dogmu. To, čo mal, bol trojaký vnútorný postoj voči bytiu. Bol úplne vedcom a preto musel celú prírodu vidieť ako zjavenie božstva. Bol úplne umelcom a musel preto rozpoznať a uznať jednotlivé individuality božského. Bol úplne človekom - to nachádza výraz v jeho Wilhelmovi Majstrovi - ostalo však nevyslovené, že tým tretím bol ideál Krista. A tak môžeme povedať, že u Goetheho nemáme učenie o trojjednosti, ale trojjediný postoj duše. Bol v celej svojej bytosti trojakým človekom, a každá z týchto troch stránok jeho bytosti ho viedla k určitému vnútornému ponímaniu a trojakému stretnutiu s Božským. Súčasne možno vo vzťahu ku Goethemu povedať: Aj keď bol plodným vo všetkých troch smeroch, na druhej strane predsa na ňom

tkvelo veľa nedostatkov. Nemôžeme o ňom hovoriť ako o dokonalom predstaviteľovi ľudstva; ale skôr ako o človeku, ktorý sa významne a do veľkej miery usiloval o ideál harmonického človeka a čiastočne ho aj uskutočnil. Máme vysoké snaženie, no človeka, ktorý je zaťažovaný množstvom nedokonalostí.

Indický ideál dokonalosti

Keď obrátíme pozornosť na východ, menovite do Indie, tak tu nachádzame ľudí, ktorí sú z bežného hľadiska dokonalí. V každom prípade ich tam považujú za dokonalých a ako takých si ich ctia. V súčasnosti tam žije Meher Baba. Oslovujú ho "Jeho božský majestáť" a je veľmi uctievaný, pretože jeho žiaci, a je ich veľký počet, sú presvedčení, že majú pred sebou dokonalého človeka. Goethe je právom veľmi vážený - vlastne viac vážený ako pochopený. No ľudia si ho ctia nie pre jeho dokonalosť, ale z iných dôvodov. O tom budeme hovoriť neskôr. Naproti tomu na východe, v Indii, sa Meher Baba chápe ako dokonalý, vrcholný stupeň ľudského vývoja. Tento stav najvyššej dokonalosti, stav mahátmu, ku ktorému v Indii dospeli jednotlivé osobnosti, sa dosahuje cestou jogy. Pokúsme sa vytvoriť si obraz o podstate indickej jogy! V indickej joge ide v podstate o to, že v podvedomí človeka drieme sila, ktorá býva označovaná ako "hadia sila" alebo "plameň Kundalini". Túto driemajúcu silu je treba prebudiť. Ak sa prebudí, tak má byť vedená nahor do vedomia a nadvedomia človeka, takže vytvorí prúd, ktorý vychádza z oblasti lona a vystupuje po lebečnú dutinu, aby odtiaľ unikol do sveta. Toto je stav extázy, v ktorom sa duša povznesie k najvyšším úrovňam božského a človek sa stáva mahátmom. Schéma zobrazuje priebeh tohto deja: Driemajúca ohnivá sila sa prebúdzá, stúpa hadiac sa nahor a potom opúšťa telo. To, čo Indovia označujú ako lotos s tisícmi lupeňmi, centrum, z ktorého smerujú nahor mnohé prúdy, je to, čo sa aktivizuje pri opustení tela. Z toho vyplývajú skúsenosti, ktoré patria k indickému okultizmu.

Pokušenie o polnoci svetov

Nakoniec sa však deje nasledovné: Čím vyššie tento tryskajúci, nahor povznesený duševný život vystupuje, o to hlbšie neskôr, takmer ako dážd', padne do sféry ahrimanského. Pre fyzický prírodný úkaz dažďa je tento dej duchovným praobrazom. Keď človek stúpa ako oblak, aby ako oblak zotrval hore, nastáva po určitom čase pád do oblasti Ahrimana. Tak Ahriman ukoristí luciferské. To je karma. Impulz, ktorý vychádza z tejto jogy, nie je taký jednoduchý, že by bolo možné povedať: človek sa len chce vyslobodiť z tohto slzavého údolia života. To zaiste chce, ale to nie je to podstatné. Pokúsme sa porozumieť, aké vnútorné motívy stoja v skutočnosti za jogínskymi snahami. Keď človek v stave po smrti prechádza svetovou polnocou, čiže keď dosiahne stred cesty, ktorú má duša prejsť po smrti, ocitne sa pred možnosťou konkrétneho pokušenia. To spočíva v tom, že si povie: žijem v duchovne, obklopuje ma duchovné svetlo. Bolo by možné všetko, čo v sebe nosím, vteliť do tohto duchovného svetla, zjednotiť to s ním, takže všetko nedokonalé vo mne by mohlo byť premenené na dokonalé. To je luciferské pokušenie. Vnútorne to znamená vzdať sa celého ďalšieho vývoja ľudstva. V prednáškovom cykle, ktorý Rudolf Steiner uskutočnil r. 1914 vo Viedni, nájdete popis týchto skutočností: pokušenie môže byť také veľké, že mu ľudská duša nedokáže odolať. Preto je toto pokušenie bohmi zakryté. Predsa je však vo svete činné. To pokúšajúce nespočíva v tom, že by sa človeku núkala možnosť moci, uskutočňovania zlých úmyslov, egoizmu v zmysle užívania sveta; nie, jemu sa núka možnosť zostať svätý a čistý. Všetko, čo je v človeku dokonalé, sa môže v duchovnom svete stať čistým a svätým. Ale tie mnohé

vlohy, ktoré sú ešte v ľudskej prirodzenosti k dispozícii, tie sa potom nerozvinú. To, čo v človeku je, zostane vo svetle múdrosti a svätosti; človek však musí rezignovať na veľký ideál budúcnosti. Za to môže dosiahnuť vysoký stupeň krásy a svetla vo svojej bytosti, takej, akou je už teraz. A tak raz každá ľudská duša stojí pred voľbou, stať sa obdivuhodne svätou - alebo prostredníctvom mnohých, mnohých nedokonalostí dosiahnuť raz v budúcnosti vzdialený ideál, kedy sa rozvinú všetky vlohy, ktoré bohovia zasiali do ľudskej prirodzenosti.

Človek ako "chrám"

Rudolf Steiner hovorí o "chráme" ľudskej budúcnosti ako o obraze ideálneho človeka. Na tento chrám sa ľudská duša díva v stave po smrti a je z pohľadu naň taká nadšená, že vo svetle tohto zanietenia prijíma rozhodnutia, ktoré ju privádzajú späť na Zem, aby raz v ďalekej budúcnosti dosiahla dokonalosť. A keď niektoré hlbšie povahy obdivujú Goetheho, neobdivujú v ňom dokonalého človeka (ktorým ani nie je), ale vnútornú silu usilovania v smere uskutočnenia božského ideálu, "chrámu", o ktorom hovorí Rudolf Steiner, budúceho ideálu človeka, ktorého uskutočnenie sa musí diať prostredníctvom mnohých nedokonalostí. Keď na druhej strane v Indii obdivujú dokonalú svätosť, je za tým snaha, pokladať súčasný stav človeka za definitívny a rezignovať na každý ďalší vývoj ľudstva. Predmetom náboženstva bohov je človek, nie však taký, akým je, ale akým sa má stať. Bohovia obmysleli ľudí vznešenou budúcnosťou. Tento "chrám" je ich veľkou nádejou, veľkou vierou a veľkou láskou. Uskutočnenie "chrámu", ideálneho človeka, je náboženstvom bohov. Pokúsme sa teraz porozumieť, o aký chrám ide. Ako možno rozumieť výstavbe tohto chrámu, ktorý je praobrazom všetkých chrámov na Zemi? Pri pokuse pochopiť ho začneme zhora, takpovediac od povaly, od strechy chrámu. Najvyššia idea, ktorú ľudia v súčasnosti majú, je idea božskej trojjedinosti. Nejde pri tom len o ideu trojzjednotenia, ale o tri vnútorne odlišné základné pocity. U ľudí môže ísť o tri rozličné oblasti činnosti. Nestačí sa však uspokojiť s tým, že máme tri pojmy v jednote, my máme naším životom ešte aj spojiť tri druhy činnosti s trojjediným božským. Tak je to na Zemi. Raz v budúcnosti to bude inak. A síce na Jupiteri uskutoční ľudstvo trojjedinosť až po vôľu. To znamená: človek sám sa stane trojjediným. Myslenie, cítenie a chcenie budú oddelené, ale zjednocované a uvádzané do rovnováhy silou ja. Na budúcej Venuši nepôjde o trojnosť, ale o dvojnosť, lebo Svätý Duch bude vnútri človeka, bude len Otec a Syn. A konečne na Vulkáne bude človek zajedno s Kristom. Kristus bude v človeku. Človek sám bude vzhliadať k Bohu-Otcovi. Budúcnosť ja takáto: Dnes máme trojjedinosť ako ideál, ktorý sa po určitý stupeň uskutoční - to je vedomie manas - potom na Venuši tu bude dvojnosť a na Vulkáne pôjde o jednotu. Nebeská klenba bude vyplnená samotným Bohom - Otcom. Toto vedomie, stáť samostatne voči Bohu - Otcovi tým najvyšším v človeku, to je "strecha" chrámu ľudstva budúcnosti.

Sedem kozmických pašiových stupňov

Strecha tohto chrámu spočíva na siedmych stĺpoch. Tieto stĺpy sú cesty, ktorými má ľudstvo prejsť, aby sa povznieslo k tomuto jednotnému božskému vedomiu. A tieto cesty nie sú vlastne nič iné, ako stupne cesty, ktorú prešiel Ježiš Kristus na Zemi; je to sedem pašiových stupňov. V mojich "Úvahách o Novom Testamente" som sa pokúšal opísať sedem pašiových stupňov ako stupne kresťansko-ezoterického duchovného života. Dnes sa pokúsime zaoberať sa tými istými stupňami z kozmickej stránky, lebo svet ako celok je makrokozmickým chrámom, ktorý predstavuje

praobraz budúceho mikrokozmickeho chrámu človeka. Rudolf Steiner vždy znovu opakuje:

“Ak chceš spoznať svet, pozri na človeka; ak chceš spoznať človeka, pozri sa na svet.”

Keďže našou úlohou je spoznať ideálneho človeka budúcnosti, mikrokozmickej chrám, dívame sa na makrokozmos a pokúšame sa na základe veľkého sveta pochopiť chrámovú stavbu budúcnosti. Veľký svet, v ktorom žijeme, začal stavom Starého Saturna. Čím bol v podstate tento Starý Saturn? Základom mu bolo vyžarovanie vôle trónov. A táto vôľa, ktorá mala vznešený pôvod, prúdila nadol a vytvárala nižšie bytosti tohto sveta. Bol utvorený počiatok človeka. A v čom vlastne spočívala podstata celého tohoto diania? V tom istom, o čom sme včera hovorili v súvislosti s meditáciou ako o umývaní nôh. Bolo to sklonenie sa božej vôle k ľudstvu. Bol to makrokozmickej akt omývania nôh. Starý saturn je miestom umývania nôh. To je vyjadrené v znaku Saturna . Hore máme kríž, to je obetujúce sa sebaobmedzenie, sebaspúťanie - a dole pasívne prijímajúci Mesiac. Pozrime sa ďalej na Staré slnko, ktoré nasledovalo po stave Starého Saturna. Tu sa udialo to, že bohovia múdrosti zo seba vyžiarili substanciu múdrosti, ktorá znamenala počiatok životného tela, života. Čo znamená múdrosť? Čo sa v skutočnosti týmto slovom vypovedá? Zahĺbme sa do tohto slova “múdrosť”! Pozrite, múdrosť, to nie je otvorenosť pre to, čo je mimo nás, múdrosť je sila, ktorá prúdi v mnohých smeroch zvnútra bytosti navonok. Múdrosť je to, čo prebýva vo vnútri samotnej bytosti, čo je prítomné, čo poníma okolie nie jednostranne, ale mnohostranne. Keby sme si to chceli predstaviť schematicky, tak spravíme bod, lebo múdrosť je obsiahnutá vo vnútri človeka . Z toho bodu vychádza múdrosť v mnohorakých podobách. Máme tak znak Slnka a všetkého slnečného. To je výrazom múdrosti, ktorá je vnútorná a zároveň všetko obsiahne, vyžaruje rovnomerne do všetkých smerov, je univerzálna. Životná sila je vlastne usilovaním z vnútra navonok, k univerzálnosti. A boj, v ktorom musia obstáť tak múdrosť ako aj život v bytí, spočíva práve v tom, že z múdrosti musí byť vyvinutá sila, ktorá dokáže klásť odpor jednostrannosti, náporom zvonku, sprava i zľava. Pretože múdrosť je stav bytosti, ktorá je schopná spočívať sama v sebe, nepotrebuje žiaden oporný bod sprava ani zľava, nespolieha sa na nič než na vlastné vnútro a nenechá sa zatahnuť do žiadnej jednostrannosti. To je tá sila, ktorá žije v princípe múdrosti, a ktorá je takým dojímavým obrazným spôsobom vyjadrená v evanjeliu, keď je Ježiš Kristus bičovaný ľuďmi. Môcť spočívať sám v sebe, obstáť silou vlastného vnútra napriek všetkým útokom zvonku, to je sila, ktorá sa vyvíja bičovaním. A to, čo vytvorilo človeka Starého slnka, čo rozžiarilo túto planétu, je tá istá sila, ktorá sa prejavuje a preukazuje a osvedčuje pri bičovaní. Slnko bolo planétou bičovania. Pozrime sa teraz ďalej na Starý mesiac. Na Starom mesiaci vliali duchovia pohybu svetu astrálne. Súčasne sa na Starom mesiaci udialo to, že toto astrálne ukoristil Lucifer a na nebesiach sa v tom čase odohral boj. Ľudská karma začala na Zemi, kozmickej karma na Starom mesiaci. Môžeme to povedať aj tak, že kým pád ľudstva do hriechu sa odohral na Zemi, pád kozmu do hriechu sa odohral na Starom mesiaci. A tak, ako bol na Zemi ustanovený strážca, aby chránil prah, bol aj na Starom Mesiaci pri páde duchov určený strážca, ktorý mal vziať karmu na seba; bol to uskutočňovateľ duchovnej karmy. Duchovia obdržali za svoju vernosť sami hodnosť strážcu božských zámerov. Hodnosť strážcu je to, čo sa vyjadruje trňovou korunou. Trňová koruna je znakom hodnosti, ktorá zodpovedá stavu korunovanosti, avšak zraňuje samotného korunovaného. Pretože sila, ktorú má rozvinúť strážca, zástupca

karmickej nevyhnutnosti, je silou neúprososti, princípu morálneho postoja, ktorou sa napíňa "Pravda" a "Zákon". U bytostí, ktoré majú poslanie strážcov, musí byť prekonaný súcit. A tak museli duchovné bytosti, ktoré zastupujú karmu sveta, hľadieť na luciferskú bytosť na jednej strane s najväčším súcitom - a na druhej strane ho vždy znovu prekonávať, aby stáli neochvejne na "kozmickej prahu". Sila, ktorá sa zjavuje v trnách korunovaní, je nutnosť súdiť pri vnútornom súcítom, ktorý ale musí byť vždy ovládnutý a prekonaný. A tak táto koruna bodá samotného jej nositeľa. A to je to, čo sa v kozme udialo za Starého mesiaca. Je to dráma Starého mesiaca, že v kozme vznikla trňová koruna. Keď teraz prejdeme ďalej k zemskému vývoju, tak Zem je bytím kríža. Nesenie kríža je základný tón, základný motív pozemského bytia, a každá bytosť, ktorá je spätá so Zemou, sa mu v nejakej forme učí. Tak má človek vo všeobecnosti dosiahnuť počas zemského vývoja stupeň nesenia kríža, a to tak, že vždy znovu berie na seba kríž a prechádzajúc celým cyklom, celým kruhom skúseností, učí sa ho plne znášať. Vypovedá o tom sám znak Zeme. Počas budúceho jupiterského bytia ľudstvo prejde ukrižovaním. Bude prechádzať stupňami nepohnutosti, nemožnosti pohnúť sa, ktoré predžil a predtrpel samotný Ježiš Kristus. Osud ľudstva tu bude pozostávať hlavne z toho, že sa ľudstvo spojí s karmou planéty Jupiter. Z toho stredného bodu, v ktorom sa pretínajú ramená kríža, bude musieť vyvinúť novú silu, ktorá bude znamenať spásu luciferského. A počas jupiterského bytia budú znieť kozmom slová dobrého lotra, ktoré odzneli na Golgote prostredníctvom človeka. A dostane sa im tej istej odpovede, akú dal Kristus lotrovi:

"Veru, hovorím ti, ešte dnes budeš so mnou v raji."

Toto sa stane počas jupiterského bytia s Luciferom, kým ľudstvo samotné bude prechádzať ukrižovaním a väzba Lucifera na karmu ľudstva sa uvoľní. A na budúcej Venuši bude ľudstvo prežívať uloženie do hrobu. To bude spočívať v tom, že všetku karmu všetkých prírodných ríš, ktoré sú nižšie ako samotný človek, vezme človek na seba; nie v zmysle pohltienia, ale vžitia sa do cudzieho osudu v nádeji, že táto obeť bude sprevádzaná kozmickým zázrakom, a že po tomto pochovaní všetkého ľudského bude nasledovať jeho zmŕtvychvstanie. Zmŕtvychvstanie samotné prežije celé ľudstvo v stave budúceho Vulkánu. Tu si ľudstvo utvorí, vyvinie zmŕtvychvstale telo, ktoré sa zjavilo učeníkom po smrti Kristovej. Také zmŕtvychvstale telo bude mať človek počas siedmeho planetárneho vývojového stupňa.

Ideálny človek

Toto je sedem stĺpov ľudského chrámu, chrámu ideálneho človeka. K týmto stĺpom vedú stupne, ktoré vlastne predstavujú stavy vedomia, v ktorých možno prežiť sedem základných tónov bytia. Lebo bytie je symfóniou, ktorá pozostáva z týchto siedmich základných tónov či prátónov. Sú to tóny:

1. umývanie nôh
2. bičovanie
3. trnami korunovanie
4. nesenie kríža
5. ukrižovanie
6. uloženie do hrobu
7. zmŕtvychvstanie

To sú stĺpy, na ktorých spočíva jednota božstva. K nemu vedú štyri stavy vedomia.

1. predmetné vedomie
2. imaginatívne vedomie
3. inšpiratívne vedomie
4. intuitívne vedomie

Umývanie nôh rovnako ako aj ostatných šesť stĺpov môžeme prežiť vo všetkých štyroch stavoch vedomia. Tak máme obraz, ktorý schematicky vyzerá približne takto: Hore máme duchovné vedomie človeka, ktoré sa stane jednotou. Nebudeme viac trojnou, ale budeme mať jednotu v duchovnom. Môžeme si predstaviť týchto sedem stĺpov, ktoré budú spočívať na štyroch stupňoch, vedúcich k tomuto chrámu. Toto je tá najjednoduchšia schéma, ale obsahuje základnú ideu ideálneho ľudského chrámu: pomer duchovného, duševného a telesného v človeku. Od tohoto ideálu odhliadajú ľudia, ktorí nasledujú impulz, ktorý v súčasnosti nachádza svoj výraz v indickej joge. Pretože v nej ide o to, všetko nedokonalé, čo človek má, priviesť do hlavy; to znamená prejasniť to tak, ako je prejasnená hlava, a túto hlavu nechať potom uletieť na anjelských krídlach. Človek, ktorý by sa takto oslobodil, by nebol predstaviteľom zmŕtvychvstania, ale len bezsmrtnosti. Tak máme pred sebou dve možnosti: možnosť nesmrteľnosti a svätosti v prítomnosti, svätosti, ktorá je zavŕšením toho, čo je v nás nedostatočné - a na druhej strane ideál prechodu vývojovými stupňami, ktoré vedú k zmŕtvychvstaniu. Budúci zmŕtvychvstalý človek je ideálnym obrazom človeka, chrámom, ktorý vidí po smrti každá duša a je týmto pohľadom podnecovaná k tomu, aby sa vrátila na Zem, aby sa učila umývaniu nôh, aby sa učila sile bičovania, korunovania trním, neseniu kríža, aby bola ukrižovaná a uložená do hrobu, a nakoniec vstala z mŕtvych. Zajtra budeme potom hovoriť o stupňoch vedomia, ktoré sa na tejto ceste rozvíjajú.

4. Imaginácia, inšpirácia, intuícia

Vážení a milí priatelia!

Včera večer sme sa zaoberali protikladom medzi dvoma úsiliami: Na jednej strane tým, ktoré nachádza svoj výraz v indickej joge - no nie len tam, a ktoré spočíva v odpútaní sa od pozemského bytia, rezignujúc na uskutočnenie vysokého ideálu človečenstva, ktorý je cieľom bohov. Na druhej strane sme hovorili o úsilí dosiahnuť cieľ, ktorým je človek budúcnosti, ideál, ktorý ako realitu v podobe chrámu uzrie každý človek medzi smrťou a novým narodením. Hovorili sme o podstate tohto chrámu: Duchovný život budúceho človeka bude namiesto trojjedinosti stáť zoči-voči jedinému Božstvu. Táto strecha chrámu spočíva na siedmych stĺpoch, pričom každý z týchto siedmych stĺpov zodpovedá jednému z pašiových stupňov Ježiša Krista a tie zasa zodpovedajú kozmickým evolučným stupňom Zeme. Ďalej spočíva tento chrám na štyroch stupňoch, ktoré predstavujú štyri stupne vedomia: predmetné vedomie, imaginatívne vedomie, inšpiratívne vedomie a intuitívne vedomie. Dnes sa budeme zaoberať týmito štyrmi stupňami vedomia. A síce budeme sa nimi zaoberať tak, že z nich pre nás vyplynie určité morálne prehĺbenie. Zaoberať sa týmito vecami bez toho, aby to viedlo k zintenzívneniu morálneho života, nemá totiž žiaden zmysel.

Stupne vyššieho poznania

Začneme prvým stupňom nadzmyslového vedomia, ktoré sa nazýva imaginácia. Dosahuje sa tak, že bežné vedomie človeka dospeje k jednoznačnosti, jasnosti a vnútornej intenzite takého stupňa, v ktorom získava vizionársku zreteľnosť. Nejakej myšlienke môžete, pravda, rozumieť a nahliadať ju vo všeobecnosti, no môžete ju mať pred očami i tak zreteľne, že nadobudne ostré kontúry a stane sa viditeľnou. Ostrosť vnútornej pozornosti môže byť vystupňovaná do takej miery, že to, čo sa inak odohráva len vo všeobecných pocitoch a slovách, nadobudne zreteľnosť, ktorá vedie k vnútornému videniu toho, čím sa zaoberáme. A takéto prežívanie prináša so sebou pocit šťastia. Človek sa cíti byť pri prvých imagináciách, ktoré smie prežiť, vnútorne posilnený. Pociťuje, že vnútorná svetelná sila jeho bytosti vzrástla, a že ako človek tým pre všetko v živote zosilnel. Cíti, že sa v ňom prebudila sila, ktorá mu umožňuje mať prehľad v každej situácii. Pod vplyvom plastickej vnútornej sily, ktorá sa v ňom prebudila, všetko nejasné, hmlisté a náhodné ustupuje, aby sa vytvoril priestor pre určité, charakteristické a zreteľné. Toto zozreteľnenie vnútorného života vedie k imaginácii. Imaginácia nie je neurčitý život v snoch a fantáziách, nie je to pasívne prijímanie náhodných obrazov a vízií, ale je to také veľké zjasnenie vedomia a taká usporiadanosť myslenia, že človek začína v duchovnom priestore maľovať. Táto schopnosť maľovať v duchovnom priestore je obšťastňujúcim zážitkom; človek pritom totiž silnejšie pociťuje svoju osobnosť. Inak je to vo vzťahu k inšpiratívne vedomiu. Tu je to tak: Keď človek dosiahne zreteľnosť a silu vedomia, musí z neho tieto svietiace farebné obsahy odstrániť. Musí odstrániť dosiahnuté imaginácie, vzdať sa šťastia žiť v týchto obsažných obrazoch, ktoré vznikajú pred jeho vnútorným zrakom. Namiesto toho má vytvoriť prázdno a temnotu a celou svojou dušou sa do tejto temnoty a prázdna pohrúžiť. Pre inšpiratívny život je podstatný stav vnútorného vyprázdnenia. Duša sa pociťuje v úplnej, absolútnej vnútornej osamelosti. Človek prežíva sám seba, akoby bol opustený všetkými ľuďmi i bohmi. Prázdno a neprítomnosť všetkého, čo by dušu mohlo naplňať, rastie a rastie. A hoci by sa človeku mohlo zdať, že je už úplne prázdny, predsa prežíva, že môže byť ešte

prázdnejší, ako si myslel. Toto vnútorné vyprázdnenie je dokonalým vnútorným utíšením sa. Duša môže byť taká tichá, že v sebe a okolo seba už nič nepočuje. Dospieva k dokonalému mlčaniu celou svojou bytosťou. A keď sa duša naučí mlčať, naučí sa vlastne načúvať v duchovnom svete. Kto sám hovorí, iného nepočuje. Keď človek vnútorne hovorí (a vnútorne hovorí veľmi často), nepočuje, ako sa svet prihovára jeho duši, pretože všetko je prehlúsené jej vlastným hlukom. Toto mlčanie je bolestným zážitkom. Každá inšpirácia je sprevádzaná bolesťou, kvôli prehĺbenému pocitu prázdna, ktorý ale ohlasuje budúcu plnosť. Znamená to, že sa blíži duch. Pretože duchu musíme vytvoriť priestor, aby mohol vstúpiť: to je vyprázdnenie duše. Plné nádoby nemôžu byť naplnené, iba prázdne. Preto pred inšpiráciou musí duša prejsť bolestnou prázdnotou. Keď človek prežíva intuíciu, postupuje vlastne ponorenie sa duše do temnoty ešte hlbšie. Tu už nejde iba o to, že duša vylúči vonkajšie dojmy, ovládne seba samú a zbaví sa každého konkrétneho obsahu vedomia: tu ide o čosi ďalšie, o to, že opustí i samotné vedomie, to znamená, že duša sa ponorí do zdanlivej ničoty. V takomto okamihu sa uskutočňuje istý druh bezmocnosti vedomia. Duša sa vráti späť, je však prežiarená spomienkami na tento stav, akoby bleskom preniknutá novými poznatkami o otázkach, ktorými sa zaoberala. Intuícia je charakteristická stavom preblesknutia. Inšpirácia je charakteristická mlčanlivým načúvaním, pri ktorom sa duchovné poznatky vlievajú do duše. Základný charakter imaginácie je taký, že človek stojí zoči-voči sýtym, mohutným obrazom.

Tri stupne imaginácie

Ak sa teraz po tomto všeobecnom prehľade chceme zaoberať jednotlivými stupňami podrobnejšie, musíme priznať, že táto všeobecná charakteristika je nedostačujúca. Aby sme skutočne porozumeli imaginatívnemu vedomiu, musíme v ňom rozlišovať tri rozličné stupne. Pri prvom stupni imaginatívneho vedomia sa začínajú rozsvetlovať farby a vytvárať formy. Tieto formy vytvárajú symboly, a človek má pred sebou symbolické obrazy, ktoré - podľa svojich schopností - môže a nemusí byť schopný vysvetliť, takže pred ním stoja ako odpovede alebo ako hádanky; možné je oboje. Môže sa však udiť i niečo ďalšie. Môže sa stať, že človek nemá pred sebou iba obrazy, ale že k nemu čosi prehovára slovami, úplne zreteľne a jasne. Nie tak, že by počul fyzickými ušami, čo by bol patologický jav, ale tak, že slová s veľkou jasnosťou pociťuje vo svojej duši. Vie, že to nie sú fyzické slová, že sú sformované vo zvukovom éteri sveta. Teraz, keď k človeku tieto slová zaznievajú, vie, že posolstvá sa k nemu nedostávajú len prostredníctvom obrazov, ktoré si môže vyložiť ako odpovede alebo ako hádanky. Vie, že k nemu i prehovárajú tak, že sa jeho pojmy obohacujú o nové. Človek sa môže týmto spôsobom stať učňom, môže absolvovať duchovný kurz o istých tajomstvách sveta. Nie je to inšpirácia, ale druhý stupeň imaginatívneho vedomia, kde sa duchovné obrazy stávajú ľudskými slovami. Duchovné obrazy totiž nie sú iba farebné, ale môžu prijať i charakter tónu. Kontakt na druhom stupni imaginatívneho vedomia zodpovedá inšpirácii v rámci imaginácie. Ďalej sa potom môže stať, že človek pred sebou nemá len symbolické obrazy a nevníma len slová, ale že sa pred jeho vnútorným zrakom objaví nejaká bytosť, a on spozná, kto to je. Spozná ju podľa jej pohľadu. Nejde o to, akej je formy a farby; dôležité je, čo znamená jej pohľad. Človek potom zažije, že jeho vnútorný zrak sa stretáva s pohľadom inej bytosti, cíti, že sa dotýkajú pohľadom. Tým tú bytosť

spoznáva. To nie je intuícia, ale tretí stupeň imaginácie, za ktorou už zvolna presvitá jej intuitívny obsah.

Ak teda hovoríme o imaginácii, musíme rozlišovať:

- čistú imagináciu ako takú, ktorá sa prejavuje v obrazoch;
- reč, ktorá sa inšpirovane formuje do slov, to je inšpirácia v rámci imaginácie;
- a keď spozorujeme nejakú bytosť, ktorú spoznáme podľa pohľadu, to je intuícia v rámci imaginácie.

Pri takto rozvinutej imaginácii je možné mnohé. Je možný vedomý styk s bytosťami duchovného sveta, so zomrelými a s bytosťami duchovných hierarchií. Možno povedať, že človek je už na tomto stupni schopný presne rozlíšiť, s akou bytosťou má do činenia. Ak človek vnútorne prežíva zomrelého človeka, tak sa stretnutie odohráva vždy tak, že duša mŕtveho je v neprestajnom pohybe, ktorý je potrebné sledovať neustálou vnútornou aktivitou. Pri stretnutí s niektorou hierarchickou bytosťou je človek akoby vnútorne preniknutý nepohnutým stĺpom. Prostredníctvom tohto imaginatívneho vedomia získava človek možnosť dozvedieť sa skutočnosti, ku ktorým by inak nemal prístup, skutočnosti duchovného sveta, skutočnosti, ktoré môže duchovný svet sprostredkovať fyzickému prostredníctvom udalostí vo fyzickom svete, a tiež poznatky o dejinách Zeme a o samotnom človeku.

Tri stupne inšpirácie

Inak je to pri inšpiratívnom vedomí. Tu sa človek predovšetkým nedozvedá žiadne skutočnosti, ale súvislosti medzi skutočnosťami. V rámci inšpiratívneho vedomia musíme tiež rozlišovať tri stupne. Pri prvom stupni človek zakúša tajné línie a figúry; nie sú to však symboly, ktoré musia byť interpretované, ale rozoznáva v nich zákony bytia. Chápe veci, ktoré sú inak nepochopiteľné. Keď človek s inšpiratívnym vedomím pozoruje nejaký duchovný pohyb, nachádza línie jeho smerovania, cieľa, ku ktorému smeruje. Stanú sa mu zrozumiteľné všetky skutočnosti, ktoré s ním súvisia. To je imaginácia v rámci inšpiratívneho vedomia. Formy a línie sa stávajú figúrami, ktoré nemajú nič spoločné s farbami a svetlom, ale pozostávajú z vnútornej súcnosti a zjavujú človeku tajomstvo určitej oblasti bytia. Keď človek týmto spôsobom pozoruje napríklad nejakú duchovnú hierarchiu, oddáva sa jej svojou dušou, svojimi inšpiratívnymi schopnosťami, v jeho duši vnútorne vzniká porozumenie, ktoré v ňom nadobúda podobu figúry, a cez ňu môže spoznať, čo táto hierarchia vo svete chce, čo je jej ideálom a cieľom, a ako ho uskutočňuje. Odhaľuje tým určitý zákon. Druhý stupeň inšpirovaného vedomia zodpovedá čistej inšpirácii ako takej. Prejavuje sa tak, že človek vnútorne vníma otriasajúce morálne tóny. Musíme si predstaviť, že duša s určitou otázkou hľadá do tmy. Z tohto ticha a tmy je duša zasiahnutá tým, čo tu počuje. Z prázdna, temnoty a ticha sa dozvedá niečo morálne otriasajúce, nie len skutočnosť o sebe, ale istý morálny tón, znejúce slovo, posolstvo; nie však posolstvo, ktoré pozostáva z pojmov a skutočností, ale bezprostredné duševné posolstvá, prostredníctvom ktorých človek vníma slovo nejakej bytosti. Svojimi morálnymi schopnosťami prichádza do styku s vyššou morálnou bytosťou, ktorá mu môže vysvetliť mnohé, čo v živote potrebuje. Jediné slovo, ktoré človek takto vníma, vydá za dvadsať alebo tridsať prednášok, vyjadrujúcich túto pravdu v reči myšlienok. Približne taký je vzťah vypracovaného myslenia narábajúceho s faktami a skutočnosťami, k inšpirovanému prežívaniu slova. Človek porozumie vo svojej duši niečo veľké naraz v jedinom slove, a to potom môže vyjadriť nespočetnými slovami v

ľudskej reči. Toto vnútorné počutie slova je čistá inšpirácia. Tretí stupeň inšpirovaného vedomia zodpovedá intuícii v rámci inšpirácie. Predstavte si, že nejaký človek navonok alebo vnútorne hovorí. Môže hovoriť sám zo seba to, čo si osobne myslí. Vtedy nie je inšpirovaný. Môže sa pokúsiť vyjadriť to, čo sa z duchovného sveta dozvedel inšpiráciou: vtedy je sprostredkovateľom. Ďalej sa môže stať, že človek v tom istom okamihu, v ktorom niečo vnútorne vníma z duchovného sveta sa i vyjadruje. To je stav, v ktorom človek tvorí sám zo seba a duchovný svet sa súčasne spolupodiela na inšpirácii. Človek prežíva vnútorné spojenie s vyššou bytosťou a rozpráva spolu s ňou. To zodpovedá intuícii v rámci inšpirácie: Človek stretáva istú bytosť, s ktorou aktívne spolupôsobí, ktorou je inšpirovaný vo svojej vôli prostredníctvom bezprostredného srdečného vplyvu tejto bytosti.

Tri stupne intuície

Aj keď prejdeme k tretiemu, najvyššiemu stupňu nadzmyslového vedomia, k intuícii, môžeme rozlíšiť tri podstupne. Keď sa ľudska duša vráti z onej temnoty, vynára sa spomienka na to, čo tam prežila ako záblesky, ktoré pozostávajú z tepla a chladu. Vnútorné teplo, vnútorný chlad hovoria človeku o bytostnej podstate, do ktorej bol ponorený. Nie je to len niečo nejasné. Nejasné je fyzické prežívanie tepla. Prežívanie však môže nadobudnúť takú zreteľnosť, že teplo je prežívané ako záblesk, ako bezprostredné poznanie nejakej bytosti v jej bytostnej podstate. Tak tu môžeme hovoriť o imaginatívnom stupni v rámci intuície. Imaginácia sa prejavuje na tomto stupni intuitívneho vedomia prostredníctvom tepla a chladu. Inšpirovanému stupňu zodpovedá prežívanie, v ktorom už človek vnútorne nie je naplnený teplom a chladom, ale zábleskami skutkov, kde človek, dalo by sa povedať, prežíva skutky ako také, no sú to duchovné skutky duchovných bytostí. Na treťom stupni čistej intuície zodpovedá vedomie skutočnosti vžívanie sa jednej bytosti do inej tak, že napríklad anjel môže byť vnútri ľudskeho ja, alebo človek so svojim bytostným jadrom môže byť v bytostnom jadre iného človeka, takže sa vnútorne stávajú jedným a žijú v sebe. Nejde len o prostú výmenu správ medzi jedným a druhým, o spoločné skutky, ale o to, že jedna bytosť je skutočne vnútri druhej a tvoria jednotu. Môžeme tomu porozumieť, keď uvážime, že takéto stupne existujú aj vo vzťahu k iným ľuďom: V predmetnom vedomí je človek iba vecou, skutočnosťou; ak sa však zaujímame o jeho dušu, stáva sa jeho zovňajšok výrazom imaginatívneho, ktoré prejavuje duševné. Ak sa s ním dôverne rozprávame, je to morálny vzťah a zodpovedá inšpiratívne stupňu. Ak prežívame priateľstvo, hlbokú vnútornú prepojenosť, zodpovedá to intuitívne stupňu. Táto postupnosť v oblasti nadzmyslovej skúsenosti však môže dosiahnuť úroveň, ktorá ďaleko presahuje to, čo je možné prežívať v každodennom živote. V duchovnom svete napríklad môže znamenať priateľstvo niečo, čo so sebou prináša úplne iný život. Môže sa stať, že v nejakom človeku, ktorý putuje po Zemi, pôsobí ešte iná duša, s ktorou je v intuitívnom spojení.

Kronika Akaša

Schopnosť imaginácie, inšpirácie a intuície tu nie je len preto, aby sa človek mohol stykať s duchovným svetom, ale preto, aby prostredníctvom tohto styku mohlo do ľudskeho života vplývať niečo hodnotné. A medzi to, čo je pre ľudský život na Zemi hodnotné, patria výsledky čítania v Kronike Akaša, to znamená v pamäti sveta. Tak, ako majú pamäť jednotliví ľudia, má ju i svet. Z pamäte sveta môže človek čerpať za pomoci imaginácie, inšpirácie a intuície. Kroniku Akasha možno prezeráť, počuť a ohmatávať. Dešifrovanie Akašickej kroniky však vyžaduje schopnosť vysoko vyvinutej intuície. Túto spravidla dosahujú len najvyšší zasvätení ľudstva. Dokážu v

nej nie len čítať, ale ju i dešifrovať. To je niečo veľmi vysoké, oveľa vyššie, ako si môžeme myslieť pri prvom zoznámení sa s týmto problémom. Nestačí, že človek rozvinie dosť síl, aby sa zjednotil s Kronikou Akaša. Aj po návrate z nej musí vedieť vo svojom obyčajnom vedomí opäť zostaviť všetko, čo v nej rozlúštil. To je obrovský výkon. Častejšie sa to deje tak, že človek sa prostredníctvom imaginácie, inšpirácie a intuície dozvie o Kronike Akaša a niektorých jej častiach tým, že mu jej obsah len rozprávajú hierarchické bytosti alebo zomrelí ľudia, ktorí sú toho schopní. To je niečo, čo sa stáva oveľa častejšie. Prejavuje sa to v rozličných dejinných objavoch, keď ľudia získajú nejakú skúsenosť na prahu svojho vedomia. Tak sa napríklad robia objavy vo vede, keď sa prostredníctvom imaginácie, inšpirácie alebo intuície prenášajú na ľudí časti Akašickej kroniky. To, že im človek rozumie, pretože mu bola uľahčená námaha spojená s dekódovaním, má pre vedu a poznanie veľký význam. Nadovšetko významná je však istá celkom konkrétna skúsenostná oblasť, týkajúca sa všetkých ľudí, ktorá k nim môže prísť prostredníctvom imaginácie, inšpirácie a intuície, istá zvláštna časť Kroniky Akaša, ktorá sa nenachádza hore v devachanskom svete, ale je vpísaná do samotnej éterickej aury Zeme: časť, ktorá stojí v blízkosti fyzického sveta a môžu ju prežívať všetci ľudia, ak sa venujú problémom a obsahom, ktoré súvisia s touto pozoruhodnou časťou Kroniky, nachádzajúcou sa tu dole v éterickej časti Zeme. Táto časť sa týka všetkých ľudí. Je to to najdôležitejšie, čo sa človek môže dozvedieť, a čo sa každý človek dozvedieť musí. O čo tu ide? Čo to je? Vážení a milí priatelia, pozrite, keď človek umiera, má pred sebou panorámu, tablo svojho uplynulého života. Tá mu zjavuje obraz celého jeho života, zakrýva však sféru podsvetia, sféru zla. Človek je tak pred strašným pohľadom na podsvetie chránený. V hodine smrti totiž každý stojí nad priepasťou ahrimanského a tento obraz je prekrytý tablom, ktoré má zomrelý pred sebou a na ktoré sa díva.

Piate evanjelium

Vo svetových dejinách sa však raz, pred 1900 rokmi stalo, že jedna bytosť umierala inak ako všetci ľudia predtým i potom. Ježiš Kristus sa vzdal pohľadu na svoje tablo a zostúpil vedome do temnoty podsvetia. To bola jeho cesta peklom. Svoje tablo odovzdal ľuďom. Keď si človek po smrti prezerá tablo svojej životnej cesty, určitým spôsobom ho vychutnáva. Potom ho preberajú anjeli, archanjeli a archeovia. Ježiš Kristus sa toho vzdal a neodovzdal ho anjelom, ale ľuďom, v prvom rade učeníkom, vodiacim a zasvätencom, ale v podstate celému ľudstvu. Toto tablo životnej cesty Ježiša Krista je vpísané v éterickej aure Zeme a je "piatym evanjeliom", výňatky z ktorého sprostredkoval Rudolf Steiner vo svojich prednáškach. Tým je zaistený prístup ľudstva k evanjeliu, zvlášť, ak by sa evanjeliá stratili či boli zničené, pretože tu je nezničiteľné evanjelium! Ľudia sa stanú schopnými sami prežiť a zakúsiť všetko, z čoho pozostáva životné dielo a utrpenie Ježiša Krista. A to je to najdôležitejšie, pre čo je imaginácia, inšpirácia a intuícia potrebná. V obsahu tohto "piateho evanjelia" je obsiahnuté celé tajomstvo svetového Slova v obrazoch, inšpiratívnych slovách a intuitívnych možnostiach. To, čo povedal pisateľ Jánovho evanjelia - "slovo sa stalo telom" - je skutočnosť. Svetové Slovo, základné tajomstvo sveta sa zjavuje v životnej ceste Ježiša Krista. Človek môže byť zasvätený do všetkých tajomstiev, ak prežije tablo Ježiša Krista. Prežije tu okrem iného isté dve tajomstvá, tajomstvá dvoch Strážcov prahu, Malého a Veľkého, v podobe "pokušenia na púšti" a "Getsemanskej záhrady". O tajomstvách pokušenia a Getsemanskej záhrady a o tom, ako súvisia s oboma Strážcami prahu, budeme ďalej hovoriť zajtra.

5. Dvaja strážcovia Prahu

Vážení, milí priatelia!

Včera sme hovorili o stupňoch imaginácie, inšpirácie a intuície. Naša úvaha vyvrcholila otázkou, na čom pri tejto postupnosti vyšších stupňov vedomia v prvom rade záleží. Je to fakt, že tablo životnej cesty Ježiša Krista je vpísané do éterickej aury Zeme. Nebolo odovzdané duchovným hierarchiám, nebolo vyzdvihnuté do duchovných svetov, ale zostalo tu, v blízkosti, a obsahuje všetku múdrosť tohto sveta v koncentrovanej podobe. Keď sa totiž svetové Slovo stalo telom, stal sa život tohto stelesneného svetového Slova odhalením jeho vnútorných tajomstiev. Včera sme hovorili o tom, že dve scény tohto tabla sú zvlášť významné: pokušenie v púšti a getsemanská noc. Najprv sa pokúsime z nového hľadiska porozumieť scéne pokušenia v púšti.

Tri pokušenia súčasnosti

Pozorovaním moderného duchovného života zisťujeme, že je spolupôsobením troch prúdov: vedy, umenia a náboženstva. Ak vychádzame z duchovno-morálnych hľadísk, náboženský život v súčasnosti nie je taký čistý, ako by mal byť. Značne sa odklonil od pravidiel, ktoré bolo v tejto súvislosti dané Ježišom Kristom:

“Moje kráľovstvo nie je z tohto sveta”

Aj v náboženskom živote sa “ríša tohto sveta” zdôrazňuje tak výrazne, že môžeme oprávnené povedať: náboženstvo podľahlo pokušeniu počítať s pánom tohto sveta. Ak napríklad hovoríme o dejinách Ríma, musíme si priznať, že Rím chcel byť nábožensky centrom, ktoré malo vládnuť nad “svetom a jeho nádherami”. A tak môžeme povedať, že rímske kresťanstvo - ktoré je reprezentatívne, lebo ostatné formy iba kráčajú v jeho šľapajách - sa usilovalo o získanie moci nad svetom a jeho nádherami. Toto je prvé pokušenie v púšti. Ako sa isto pamätáte, prvé pokušenie spočívalo v tom, že Ježišovi Kristovi bol ukázaný svet a jeho nádhera, a bolo mu to všetko sľúbené, ak len uzná centrálnu postavu sveta ako takú a bude verný jednému centru, jednému bodu v nádhere tohto sveta. A my môžeme povedať: Pokušenie organizovať svet na základe mocenského princípu a obsiahnuť ho za pomoci centralizovanej mocenskej štruktúry je čímisi, čo v dejinách zohráva značnú rolu, a to takú, že nevedla len k duševným a duchovným katastrofám, ale aj ku krvavým vojnám. Ak teraz uvažujeme ďalší prúd súčasného kultúrneho života - umelecký život, zistíme, že necháva duchovne usilujúceho sa človeka často neuspokojeného. Príčinou toho je skutočnosť, že človek vo svojej umeleckej tvorbe čerpá čoraz častejšie z hlbokých, temných podloží svojho podvedomia. Zoskakuje z “cimburia chrámu” svojho jasného vedomia dole do sféry pudov a inštinktov, aby odtiaľ nechal vzísť niečo, čo má platiť za zjavenie anjelov. Môžeme povedať: umelecký život súčasnosti je vo vysokej, veľmi vysokej miere výrazom podľahnutia druhému pokušeniu v púšti. Karmická príčina toho, že Goethe vo svojom “Faustovi” predstavil Mefistu ako zmiešanú postavu, v ktorej súčasne vystupujú luciferské i ahrimanské prvky, je tá, že Goethe mal vo svojej karme do činenia s druhým pokušením, to znamená so súčasným vystúpením Lucifera i Ahrimana. Preto stvárnil Mefistu ako

toho, kto prináša druhé pokušenie: pád z "cimburia" do priepasti nevedomého. Tak môžeme rozumieť nie len Goetheho najväčšej životnej skúške, ale aj skúškam všetkých ostatných osobností, väčších i menších: s tromi pokušeniami majú do činenia všetci ľudia. Ak teraz obrátíme svoju pozornosť na život vedy, tu máme v grandióznom rozsahu do činenia s pokusom, premeniť "kamene na chlieb". Lebo moderná veda sa zakladá na názore, že to mŕtve, minerálne by mohlo byť základom všetkého, a že všetko živé by malo byť len výsledkom pohybu tohto mechanického, mŕtveho; tzn. všetok "chlieb by mal vznikáť z kameňa". Môžeme teda povedať: obsah troch pokušení v púšti možno pochopiť nielen z evanjelií, ale aj pri nepredpojatom pozorovaní celého kultúrneho života.

Príklad: Národný socializmus

Tri pokušenia žijú v svetových dejinách. Aby sme ich prežili, nemusíme ísť do púšte, stačí na to púšť našej kultúry. A ak je rozširované napríklad intenzívne úsilie o to, uznať v jednej osobnosti uskutočnenie najvyššieho mocenského princípu, v krvi vidieť najvyšší prejav ľudskej a božskej múdrosti, a pôdu pokladať za niečo, čo má určovať osud, tak v tomto úsilí o jednotu vedenia, o určujúcu úlohu krvi a o determinujúci význam pôdy máme všetky tri pokušenia naraz. Dívať sa na pôdu ako na to primárne, určujúce, namiesto vzhliadania k nebu znamená totiž obrátenie ľudského pohľadu v smere premeny "kameňov na chlieb": Dole ležia kamene, chlieb rastie zo sily nebies. Ak pôde priznáme, že je primárna, súhlasíme s tým, že "kamene sú premieňané na chlieb". A ak krv pokladáme za to, čo má človeka viesť, odkiaľ má čerpať inšpiráciu, vyjadrujeme tým vnútorný súhlas s druhým pokušením: ponoriť sa z "cimburia", z najvyššieho bodu vedomia do sféry krvi a vášní. A ak sme naklonení priznať jednej osobnosti maximálnu moc, je tento sklon výrazom vnútorného súhlasu s návrhom, ktorý diabol predložil Ježišovi Kristovi, že mu bude daná "všetka moc a nádhera", ak pred ním klesne na kolena a bude ho vzývať. Tak stojí súčasnosť v znamení troch pokušení. Nemožno jej ani lepšie porozumieť ako tým, že ju pozorujeme z tohto hľadiska. Je to hľadisko morálno-praktické a súčasne to najhlbšie. Tento sklon súhlasiť s tromi pokušeniami v púšti žije však v celej ľudskej prirodzenosti. A to, čo nazývame svetovými dejinami, nie je v podstate nič iné, ako opakujúca sa karmická konfrontácia ľudstva s prvým, druhým, tretím alebo naraz všetkými tromi pokušeniami. Tak existujú epochy, v ktorých malo ľudstvo do činenia s prvým, inokedy s druhým pokušením, epochy, v ktorých malo do činenia s oboma, a aj kritické obdobia, v ktorých vystupovali všetky pokušenia súčasne. V takej epoche žijeme my. Ako antropozofi môžeme rozumieť, prečo: preto, lebo žijeme v čase, v ktorom sa má udiť návrat Krista. A tak je takpovediac prirodzené, že i prekážky v podobe troch pokušení teraz nepredstupujú pred Ježiša Krista, ale pred ľudstvo. Ľudská prirodzenosť je preniknutá silami týchto troch pokušení, a ľudská karma je vyrovnávaním sa s nimi.

Zážitok nižšej prirodzenosti človeka na prahu duchovného sveta

Keď sa človek blíži k prahu duchovného sveta, ktorý je strážený "strážcom", má pred sebou úlohu: rozpoznať v sebe sily týchto troch pokušení a zbaviť sa ich, nechať ich na tejto strane "prahu", kým je jeho vedomie na onej strane. Človek sa musí byť vo svojom myslení oslobodiť od tela, myslenie musí byť netelesné. Cítenie človeka sa musí oslobodiť od vplyvu náhody a vôľa musí byť očistená od mocenských chůtok. Ak by totiž človek preniesol cez "prah" duchovného sveta napríklad mocenské chůtky, mohlo by to mať nesmierne ničivé dôsledky, pretože práve vôľa je potom posilnená tak, že o jej účinkoch nemá človek so svojím vedomím na tejto strane

“prahu” ani potuchy. Preto tu stojí “strážca prahu” a ukazuje človeku jeho dvojníka, to znamená ukazuje človeku jeho podvedomie a odhaluje mu ho, takže človek má pred sebou neklamný a zreteľný obraz o rozsahu a vnútornej povahe všetkých síl, ktoré v sebe nosí; síl, ktoré ho zapletajú do troch pokušení bytia.

Premena duševných síl myslenia, cítenia a vôle na onej strane prahu

Ak má človek dostatok odvahy uniesť tento pohľad bez toho, aby upadol do zúfalstva nad svojou vlastnou povahou a stratil nádej, takže sa premení takmer na živý popol, ak má človek odvahu uniesť túto pravdu, môže prekročiť “prah”. Potom sa odohráva premena v jeho myslení, cítení a chcení. Jeho myslenie sa stane niečím celkom iným, ako bolo predtým. Ak dovtedy o niečom premýšľal preto, aby dospel k záverom, ak jeho myslenie plynulo tak, že z jednej myšlienky odvádzal ďalšiu, teraz sa myslenie mení na prúd, ktorý smeruje nahor. Myšlienka sa stáva otázkou, ktorá stúpa k hierarchiám. Človek prostredníctvom svojej bytosti prežije stretnutie s hierarchiami, a aj so zomrelými ľuďmi. S odpoveďou sa potom vráti späť a po prebudení si ju pamätá. Myslenie sa stáva odpoveďou, sila myslenia sa stáva vertikálnou pamäťovou silou. Mení sa aj cítenie. Nebude viac výrazom toho, čo cíti človek osobne, ale sa premení na rozširujúci sa okruh, zahŕňajúci nie len tie dojmy a pocity, ktoré môže človek prijať do svojej duše zvonku, ale i to, čo žije ako poslanie a úlohy v iných bytostiach. Tak stál napríklad Rudolf Steiner zočivoči zomierajúcemu, duševne chorému Friedrichovi Nietzschemu. Vo svojom “životopise” hovorí, “...že sa tu jedna ušľachtilá duša takmer vznášala nad telesnými procesmi”, a stalo sa, že v dôsledku tohto dojmu Rudolf Steiner prijal do seba úlohu tejto duše a pokračoval v nej. Vzal na seba aj poslanie Goetheho a i to, čo bolo nespĺnené z úlohy Schröera. Myslím si, že môžem s určitosťou povedať, že sa tým nevyčerpáva všetko, čo Rudolf Steiner prijal v záujme iných duší. A práve touto schopnosťou sa stáva cit: prijať do vlastného duševného okruhu osudy iných bytostí a ľudí. A s vôľou človeka, ktorý minul prah, sa deje to, že sa povznáša a stáva sa tokom, riekou v duchovnom svete. Tento proces sa podobá písmenu “T”, a to vnútorne-morálne vypovedá o tom, že sa vôľa oddáva toku času; zjednocuje sa s tým, čo prúdi do budúcnosti. Človek sa potom vo svojej vôli cíti byť začlenený do veľkej úlohy duchovného sveta. Jeho vôľa sa stáva mostom, ktorý vedie od toho, čo bolo chcené predtým, k tomu, čo bude chcené v budúcnosti. Pre všetkých bielych okultistov preto platí zákon, že nikto nemôže vystupovať vo svojom vlastnom mene, ale že vždy pokračuje v misii nejakého predchodcu, na ktorú nadväzuje, a že vždy urovnáva cestu niekomu ďalšiemu, kto v nej bude pokračovať. V bielom okultizme nikdy nie je nejaký človek a jeho misia samoučelom. Človek má vždy vedieť, že je mostom, ktorý tu spája predchádzajúce snahy s budúcnosťou. Práve takéto premeny duševných síl človeka znamenajú prekročenie prahu.

Pašiové stupne ako sily za prahom

Sila odolať “prvému pokušeniu v púšti”, ktorej sme sa tu snažili porozumieť, nachádza svoj výraz v omývaní nôh. Ona je tým, čo prekonáva mocenské chůtky. A tá sila, ktorá dokáže klásť odpor “druhému pokušeniu v púšti”, pokušeniu vnoriť sa do podvedomia a odovzdať sa mu, je silou bičovania. Je to už raz tak, že ľudské vedomie pozostáva z vplyvov Lucifera a Ahrimana. Obaja na neho útočia. Človek má v strede vytvoriť prúd čistého duchovna a stáť v ňom bez toho, aby zakolísal napravo či naľavo. To je vernosť vedomiu, a pevné zotrvávanie v tomto vedomí je silou, ktorá je preverovaná bičovaním. Útoky sprava a zľava sú bičovaním, ktoré sa prejavuje tým, že človek je luciferskými a ahrimanskými vplyvmi ťahaný napravo a naľavo. Keď

človek neuhýba, zasahujú ho údery. Deje sa to vo vnútornom živote pri meditácii, ako aj vo vonkajšom živote, keď človek stojí na tomto stupni vývoja svojho osudu. Sila schopná klásť odpor tretiemu pokušeniu nachádza svoj výraz v obraze korunovania tŕním. Aby sme tomu rozumeli, musíme si uvedomiť, že korunovanie tŕním udeľuje človeku určitú hodnotu, a síce takú, ktorú získava od "strážcu prahu". Človek, ktorý sa stretol so strážcom prahu, je do istej miery poverený sám plniť úlohu strážcu prahu. Znamená to stáť tak, že nesmie zakolísať ani o krok dopredu či dozadu, zoči-voči svetu, ktorý pokladá túto hodnotu strážcu za niečo smiešne a nedôstojné. Strach a zahanbenie, ktoré žijú v podvedomí, musia byť protisilou takto stojaceho človeka prekonané. Strach a zahanbenie chcú totiž zostať skryté. Iní ľudia s ostrosťou rovnajúcou sa jasnovidnosti rozoznávajú nedostatky osobnosti takto stojaceho človeka a protirečivosť jeho výpovedí, a tak môžu zdanlivo vnútorne oprávnene povedať: pravda, ktorú tento človek zastáva, je obhajovaná nedôstojným spôsobom, a teda je to nedôstojná pravda. Táto takpovediac nutnosť-stáť-takto pred nehanebnými očami, ktoré človeka odhaľujú, pred ušami, ktoré takmer jasnočujne načúvajú negatívne: to znamená stáť v pozícii korunovaného tŕním, to znamená mať hodnotu, ktorá človeka zraňuje, ktorá ho samotného bodá. Človek tu musí mať silu, prekonať súcit k sebe samému, byť na seba tvrdý. Súčasne musí prekonať i súcit k iným ľuďom, ktorých by chcel ušetriť pred odhalením pravdy, vyvolávajúcej zahanbenie a strach. Demaskovať ilúzie ako také je veľmi ťažké, pretože to človeka zraňuje. Ľudia ilúzie milujú a chcú ich, lebo ich utešujú a dávajú im možnosť, byť so sebou spokojný a vyrovnaný. Vyžaduje to už určitú dávku tvrdosti, predkladať pravdu svetu. No táto tvrdosť je niečím, čo človek musí vyvinúť, keď chce zastupovať pravdu. A táto tvrdosť je výrazom sily, ktorá je potrebná na prekonanie pokušenia premeniť "kamene na chlieb". Toto pokušenie totiž neapeluje na mocenské chůtky, ani na želanie ponoriť sa do podvedomia, ale na ľudský súcit. Dostojevskij tomu dobre rozumel, a v súvislosti s tým, ako pokušiteľ pokúša Ježiša Krista, formuluje nasledujúce myšlienky: ľudstvo hladuje, potrebuje chlieb. Mohol by si ho nasýtiť, potom by viac nemusel o pracovať, potom by bolo spokojné Ježiš Kristus túto požiadavku odmieta, a tak ľudstvo ďalej pracuje v pote tváre, naďalej ostáva ponechané napospas núdzi a práci. Za touto tvrdosťou však stojí pravá láska, ktorá často musí kvôli pravde premáhať súcit. Táto sila, prekonávať súcit, keď to vyžaduje pravda, je silou, ktorá odporuje tretiemu pokušeniu v púšti. Keď sa tak človek stane strážcom pravdy, ktorá je za "prahom", stáva sa tým zároveň aj "strážcom svojho brata". Tým, že človek získa tento vnútorný postoj voči iným ľuďom, stojí v protiklade k slovám, ktoré sprevádzajú prvú vraždu, bratovraždu Ábela Kainom: Kain nechcel "byť strážcom svojho brata". Na čom záleží na ceste k zasväteniu je ono: "chcem byť strážcom svojho brata". Keď sa stal človek strážcom duchovného, strážcom pravdy, najbližší krok spočíva v tom, stať sa strážcom svojich blízkych, "svojich bratov". To znamená nesenie kríža. Človek potom nesie bremeno osudu, nie len svoje vlastné, ale aj iných ľudí. Nesenie kríža je rozhodnutím, stať sa "strážcom svojich bratov". Ak teraz pokračujeme na tejto ceste ďalej, prichádzame k istej etape vnútornej cesty človeka, kde sa pred nami vynára scéna v getsemanskej záhrade. Čo je vlastne také otriasajúce na tejto scéne? Hlboko otriasajúca je osamelosť postavy v záhrade, medzi temným mlčiacim nebom a spiacimi najbližšími ľuďmi. Toto je tá situácia, na ktorej záleží. Aby sme porozumeli tomuto obrazu, uvádzame nasledujúce vysvetľujúce skutočnosti: Keď človek postupuje na ceste duchovného školenia, sám to pozoruje iba veľmi málo. Iní ľudia a vyššie bytosti to pozorujú, on sám nie. Môže dobre poznať svoje chyby a slabosti, ale o tom pozitívnom, čo dosiahol, nemôže vedieť. Samotní bohovia sa museli na si e d my deň stiahnuť a odpočívať; až tak sa

mohli dozvedieť, že svet, ktorý stvorili, bol dobrý. O to menej môžu povedať ľudia, či nastáva nejaký pokrok v ich vnútornom duchovnom vývoji. Jedno znamenie však existuje: je ním skutočnosť, že človek sa vnútorne stáva čoraz osamelejším. Najprv mal veľa názorových súdruhov, ktorí boli vzhľadom na tie isté otázky a starosti rovnako bdeli, ako on; potom so zdesením zisťuje, že tento okruh ľudí sa stále zmenšuje, až nakoniec ostávajú len dvaja či traja ľudia, ktorí ešte v tejto oblasti bdejú, ostatní spia. V určitej chvíli to človek zistí. Nakoniec príde ten bod, v ktorom sa ocitá sám medzi spiacim ľudstvom - a temným, mlčiacim nebom. Lebo v hodine veľkých rozhodnutí nebo mlčí - to je zákon. Duchovné bytosti nechcú človeka pohnúť k žiadnym rozhodnutiam. Človek musí zo svojej slobody rozhodnúť o všetkom, čo určí jeho osud, jeho cestu. Možno povedať, že tú situáciu, ktorú v mimoriadnom rozsahu prežíval Ježiš Kristus, musí na ceste duchovného školenia nejakým spôsobom prekonať každý. Táto getsemanská situácia je predstupňom ukrižovania človeka. Ukrižovanie nie je zážitkom rozvolnenia, ale zážitkom pribíjania, zážitkom pribitosti. Od skúšky, ktorá nachádza svoj výraz v getsemanskej scéne sa odvádza preto, lebo človek musel pred svojím vnútorným ukrižovaním - a to je intuícia - prejsť sférou Ahrimana. Človek spoznal svetové sily zmeravenia, strnulosti. Musel prekonať sily spánku, to, čo robí ľudí tupými a nevedomými voči všetkému, na čom v skutočnosti záleží. Jeden z obrazov, ktoré musí človek prežiť, je ten, ako sa ľudstvo nachádza zoči-voči vyšším skutočnostiam v meravom spánku. Ďalší je ten, že tieto sily v sebe musí prežívať ako strach. Spánok a strach, to sú prejavy Ahrimanovej moci vo svete. Tu človek spoznáva Ahrimana - nie len tak, ako sa prejavuje v dianí, ale spoznáva aj jeho pohľad. Na katedrále Notre Dame v Paríži sa nachádza socha, nazývaná "Diable Penseur", zamyslený, do myšlienok ponorený diabol, postava, hľadiaca ďaleko do diaľky. Čo sa vyjadruje touto postavou, čo tu vychádza najavo? Nenávisť, alebo náruživosť, alebo strach? Nie! V tejto postave sa prejavuje nekonečná, nesmierna, kozmická nuda. To je vlastne tajomstvo Ahrimana: vie, čo všetko bude, aj to, čo bude s ním, aj to, že o jeho zániku je rozhodnuté, že však napriek tomu musí ďalej pôsobiť tak, ako pôsobí; sedí, tam kde sedí, a všetko je mu známe. Zmeravenie, ktoré z neho vychádza do sveta, je vnútorne silou nekonečnej presýtenosti, nekonečnej nudy. V človeku vyvoláva strach, sama o sebe však nie je strachom. Keď sa človek stretne s touto ustrňujúcou silou sveta a prežíva ju, prijíma rozhodnutie stáť proti Ahrimanovi rovnako nepohnuto, nie však z presýtenosti a nudy, ale z vernosti a lásky k Zemi a ľudstvu. To je ukrižovanie. Je to rozhodnutie, stáť oproti v rovnakom zmeravení - ale len navonok, kým vnútorne je to nepohnutosť vo vernosti duchu. Toto je ďalšie znamenie, ktoré môže byť postavené proti nehybnému kamennému "Diable Penseur". Moci zmeravenia je teda protipostavená nepohnutosť vernosti svetovému princípu lásky.

Malý a veľký strážca prahu

Ak sa človek rozhodne pre, stretne sa s "Veľkým strážcom prahu", s tým, ktorý bol najprv ukrižovaný kozmicky - o čom vedel už Platón, keď hovoril o kríži sveta - s tým, ktorý bol neskôr ukrižovaný v tele; jeho človek stretne ako veľkého strážcu prahu chrámu ľudstva. Malý strážca stráži tajomstvá duchovného sveta, hierarchií. Veľký strážca stráži vchod do chrámu ľudstva, o ktorom sme hovorili. Je strážcom ideálu ľudstva budúcnosti, a to v tom zmysle, že nie je strážené poznanie, ale uskutočnenie tohto ideálu. Pri stretnutí s prvým strážcom ide o poznanie pravdy. U druhého záleží na uskutočňovaní ideálu ľudstva; tu nejde o poznatky, ale o činy, o pôsobenie. Keď sa človek stretne s veľkým strážcom prahu, a stáva sa v istom zmysle sám zástupcom Kristovho impulzu vo svete. Znamená to stáť vo vnútornej nepohnutosti,

takpovediac priklincovaný k stĺpu, a súčasne to znamená prebudiť vo svete tón svedomia a nechať ho znieť. O ceste, ktorá vedie k týmto zážitkom a skúsenostiam, budeme zajtra hovoriť z inej strany, a ja dúfam, že nám z toho vyplynie o týchto veciach ešte niečo bližšie a konkrétnejšie.

6. Ezoterné skúšky

Vážení, milí priatelia!

Predmetom našej včerajšej úvahy boli stupne kresťansko-rozikrucianskej cesty zasvätenia. Na záver sme hovorili o dvoch základných zážitkoch na tejto ceste - o stretnutí s oboma strážcami prahu. Išlo o to, popísať vnútornú dramatickosť tejto cesty. Dnes chceme podať predovšetkým praktický podklad toho, o čom sme hovorili včera. Budeme pri tom vychádzať z knihy Rudolfa Steinera "Poznávanie vyšších svetov". Všetci nepochybne viete, že k nevyhnutným činnostiam, potrebným k vnútornému vývoju duchovného žiaka, patrí takzvaných šesť cvičení. Hovorí sa o nich v "Poznávaní vyšších svetov", v "Pokynoch pre ezoterné školenie" a v "Tajnej vede", a patria k základom meditatívnej praxe.

Cvičenia na rozvoj srdcovej čakry

Je to nasledovných šesť cvičení: prvým je kontrola myšlienok. Ide v ňom o to, že človek rozvinie čo najväčšiu myšlienkovú silu o nejakom pre neho nezaujímavom predmete. Teda bez toho, že by v ňom túto silu vyvolal samotný predmet, vyvíja sám zo seba všetky myšlienky, ktoré súvisia s týmto pre neho úplne ľahostajným predmetom. Tak sa do určitej miery cvičením rozvíja "sila svalov" myslenia. Táto sila sa prejavuje v tom, že človek má časom svoje myšlienky v rukách tak, že ich môže ľubovoľne prestavovať a usporadúvať, a v tom, že do neho prúdi istá sila vnútornej odvahy, že sa v ňom rodí istý druh odvahy k poznávaniu. Druhým cvičením je takzvaná kontrola činov. Tu ide o to, že človek v určitom ním samým stanovenom čase vykonáva činnosti, ktoré vôbec nie sú nevyhnutné, ktoré robí len z toho dôvodu, aby splnil svoje vlastné predsavzatie. Aj toto cvičenie prináša celkom určitý výsledok. Je ním pocit, že človek má sám seba v rukách, že môže svoje myšlienky nasmerovať tak, ako sám chce, a aj napriek všetkým prekážkam a pokušeniam, ich nasmerovať inak. Možno povedať, že do človeka prúdi sila sebaovládania. Tretím zo šiestich cvičení je kontrola citov. Človek sa učí ovládať svoje pocity tak, že mu nezakaľujú dušu, ani radosťou, ani utrpením. Pociťuje síce radosť a utrpenie, no nachádza silu stáť oproti nim a dívať sa na ne bez toho, aby sa v nich utopil. To je sila sebaovládania vzťahujúca sa na pocity. Štvrté cvičenie je cvičením positivity. Človek rozvíja schopnosť vnímať vo všetkom, čo ho obklopuje, to pozitívne. Ide teda o úsilie, nachádzať niečo dobré alebo pekné vo veciach, voči ktorým je človek naladený negatívne. Piate cvičenie je cvičením nepredpojatosti alebo dôvery. Človek sa cvičí v tom, hľadiť na všetky udalosti a veci a načúvať im s dokonalým vnútorným mlčaním, s vylúčením všetkých svojich predchádzajúcich skúseností. Šieste cvičenie je cvičením rovnováhy alebo vnútornej vyrovnanosti. Tu ide o to, že je možné naplňať všetkých päť predchádzajúcich cvičení súčasne, že človek ovláda klaviatúru všetkých piatich cvičení a zjednocuje ich v šiestom. Z toho vyplýva rovnováha, o ktorú ide. To je šesť cvičení. Môžeme si položiť otázku, prečo je týchto šesť cvičení základom, prečo sa týkajú začínajúcich i pokročilých duchovných žiakov a sú pre nich nevyhnutné. Aby sme odpovedali na túto otázku, pokúsime sa teraz zaoberať sa cestou, ktorou má ísť duchovný žiak, a to najprv z hľadiska skúšok tejto duchovnej cesty a nie z hľadiska jej stupňov.

Skúška ohňom alebo skúška odvahy

Keď sa človek dostatočne dlho vnútorne pohyboval na stupni prípravy a očisťovania, skôr či neskôr sa dostane k skúške stretnutia so "strážcom prahu", ktorá sa tiež nazýva "skúška ohňom". Myslí sa tým oheň, ktorý pozostáva zo studu, a ktorý je vnútorným výrazom prebudeného svedomia. Týmto ohňom musí človek prejsť. Inými slovami, človek spoznáva svoju vlastnú nižšiu prirodzenosť, to znamená svojho zo seba vysadeného dvojníka. Má ho pred sebou a hľadá na neho v jeho nezahalenej podobe. Tento pohľad na ľudského dvojníka v nezahalenej podobe znamená skúšku odvahy. Človek musí nájsť silu, nerezignovať nad sebou samým a nad svojou karmou, ale nájsť odvahu si povedať: to si ty, si taký! Avšak bez ohľadu na to sa stále budeš snažiť robiť to najviac, čoho si schopný, aby si očistil svoju nižšiu prirodzenosť a premenil ju na dobré. Budem to robiť, aj keby to malo trvať tisícročia, a som si istý, že to dosiahnem. Je to taká nesmierne veľká úloha, že sa človek môže zľaknúť, že je nespĺniteľná; môže sa mu zdať, že je nemožné, aby bola táto práca kedy završená ľudskými silami. A predsa si musí povedať: chcem to robiť, budem to robiť a dokončím to. Toto je sila, ktorá nevznikla z pohľadu na to, čo stálo pred človekom. Možno ju čerpať len zo sily ja samotného človeka. Nepomôže mu nadšenie, nenačerpá pomoc z myšlienok a zo spomienok; musí nájsť vlastnú silu, ktorá nemá nič spoločné so želaniami a pocitmi, vlastnú silu odvahy, ktorá sa zakladá len na sile jeho ja. Ja je silné, pretože je. Nepočíta sa so žiadnou pomocou. Ja musí dokázať svoju vlastnú odvahu. Táto skúška ohňom je skúškou odvahy. Človek pri tom neprekonáva len skúšku, ale i skúsenosť: skúsenosť zrodu veľkej odvahy, ktorú predtým nepoznal. Táto sila odvahy je silou, ktorá v človeku vytvára imaginácie, ktorá je potrebná pre to, aby človek mohol v duchovnom priestore "maľovať". Pre imaginatívne vedomie je preto nutné rozvinúť odvahu. Obsah skúšky - poznanie vlastnej prirodzenosti - dáva možnosť rozlišovať imaginácie od ilúzií. Človek potom pozná zdroje ilúzií, a môže ich vylúčiť.

Skúška vodou alebo skúška sebaovládania

Ak človek obstál pri skúške odvahy, jeho duša sa ocitne v stave, v ktorom už nemá okolo seba žiadnu pevnú pôdu. Je obklopená nekonečnými možnosťami pohybu všetkými smermi súčasne. Je ponorená do ríše všetkých možných vplyvov a volaní, ktoré ju oslovujú. Má možnosť zaoberať sa tisíckami vecí a oddávať sa im. Ide tu o to, aby bola vytvorená sila, ktorá bude dušu držať a dávať jej smer. Schopnosť obmedziť sa v plnosti možností na jedinú, rezignovať na plnosť duchovných vplyvov: to je to, čo musí duša vyvinúť sama zo seba. To je skúška sebaovládania a súčasne skúsenosť sebaovládania. Je nevyhnutná pre inšpiratívne poznanie. Inšpiratívne poznanie je totiž založené na tom, že človek sám seba privádza do stavu čoraz hlbšieho mlčania, stále viac sa ovláda, že drží sám seba v rukách, že sa stáva dokonale tichým a mlčanlivým.

Skúška vzduchom alebo skúška duchaprítomnosti

Ak človek prejde "skúškou vodou", rozvinie sebaovládanie, jeho duša vstúpi do takej osudovej sféry, kde nie len že nemá žiadnu pôdu pod nohami, kde musí sama sebe udávať smer istým druhom "plávania", ale vstupuje do vzduchoprázdneho priestoru, do úplnej osamelosti a púšte duševného života: to je "skúška vzduchom". Pri "skúške vzduchom" ustávajú impulzy k mysleniu, cíteniu a chceniu. Duša sa podobá plachetnici, ktorá sa v bezvetří kolíše s ovisnutými plachtami. Vstupuje do stavu zániku všetkých zážitkov. Nemá žiaden dôvod prežívať, cítiť, chcieť. Je úplne osamelá. Tu ide o to, aby duša v sebe samej našla prítomnosť ducha, silu vyvolať

impulz ku konaniu bez toho, že by sa odovzdávala pasivite. V okamihu zaspávania prebúda samú seba. Bez akýchkoľvek motívov ostáva bdela prostredníctvom sily svojej vlastnej vnútornej podstaty, prostredníctvom sily samotného ja. To je prítomnosť ducha. Duša je duchaprítomná, keď zotráva v mlčaní. Sila duše, uchovať si bdelosť v okamihu zaspávania, je duchaprítomnosť. Je nevyhnutná pre intuitívne poznávanie. Za pomoci tejto sily je možná intuícia. Tieto tri prvé skúšky a tri prvé skúsenosti sprevádzajú výstup človeka do duchovného sveta. Tento výstup sa uskutočňuje prostredníctvom nich, nimi sa človek učí tomuto výstupu a nachádza silu odvahy, sebaovládania a duchaprítomnosti. Tak sú možné zážitky imaginácie, inšpirácie a intuície. Avšak pred človekom, ktorý dospel k možnosti vystúpiť do duchovného sveta, a ktorý do neho skutočne vystúpil, vyvstáva úloha: obhajovať svojím životom to, čo videl a prežil v duchovnom svete.

Stupne po vstupe do slnečného chrámu

Potom začína cesta skúseností tohoto obhajovania. Človek vstupuje do chrámu, to znamená, že je pripustený k uskutočňovaniu tajomstiev, ktoré sú spojené s chrámom ľudstva. O chráme sme už hovorili, je to ten istý chrám, ktorý sa v mystérijných drámach Rudolfa Steinera označuje ako "slnečný chrám". Človek vstupuje do slnečného chrámu. Potom, čo pri skúške ohňom prekonal mesačnú sféru, pri skúške vodou sféru Merkúra a pri skúške vzduchom sféru Venuše, vstupuje do sféry Slnka, a tým do slnečného chrámu alebo "chrámu vyššieho poznania". Cesta, ktorou človek putuje pri duchovnom školení je tá istá, akou prechádza i po smrti. Pozostáva zo štyroch stupňov. Slnečný chrám je ideálom ľudstva budúcnosti. Je to duchovné miesto, ku ktorému človek nachádza vstup po skúške vzduchom. Tu má prekonať novú skúsenosť. Na uskutočnení tohto chrámu, tohto ideálu budúcnosti môže spolupracovať len potom, keď zloží prísahu, že neprezradí tajomstvo chrámu. V knihe "Poznávanie vyšších svetov" je jasne uvedené, ako rozumieť tejto prísaha. Nejde o to, niečo zamlčovať. Oveľa viac ide o to, že sa človek musí učiť rozvíjať v sebe novú vlastnosť, vlastnosť duchovného taktu. Je to teda skúška, ktorú môžeme označiť aj ako "skúšku taktu". Človek sa učí, čo môže vysloviť v prítomnosti rozličných ľudí. Vyslovené môže byť toľko, koľko morálneho človek prináša ako protiváhu. Najvyššie veci môžu byť vyslovené, keď sú preniknuté srdečným tónom morálnosti. Tajomstvo je prezradené, ak sa sprostredkuje ako mechanické, rozumové poznanie. Vtedy je niečím iným, ako by malo byť. To ďalšie, čo je nevyhnutné pre obhajobu tohto chrámu, do ktorého človek vstupuje, je skúsenosť, ktorá sa označuje ako pitie "nápoja zabudnutia". Tak, ako bola prísaha skúškou taktu, takzvaný nápoj zabudnutia nie je ničím iným ako "skúškou nezaujatosti", to znamená skúškou dôvery voči ľudstvu. Potom, čo človek do seba prijal vyššie poznanie chrámu, ide o to - nezúfať, že ľuďom nemožno vždy sprostredkovať toto poznanie, a byť si istý, že obhajovanie pravdy nie je beznádejné, napriek všetkým skúsenostiam, ktoré svedčia proti tomu. Musí sa učiť dôverovať ľudskej prirodzenosti, pretože v nej žije túžba po pravde, po chráme. Musí apelovať na túto túžbu a nestrácať nádej, že svetlo sa prederie cez všetky vrstvy, ktoré ho zahaľujú. S dôverou v toto sa musí odvážiť obhajovať tieto veci tak, ako mu to prikazuje jeho takt. Posledná skúška sa uplatní v konaní a v skutkoch. Mohli by sme ju označiť ako "skúšku totálnosti". Tu ide o to, že človek pije "nápoj pamäte". Kým pri poslednej skúške sa musel učiť zabudnúť na zvyčajné skúsenosti, aby mohla byť v jeho vedomí stále prítomná hlbšia skúsenosť vyššieho ja druhého človeka, a aby mal dôveru k ľudstvu, tak tu sa musí učiť nepretržite sprítomňovať spomienku na všetko poznanie a všetky skúsenosti, ktoré prúdia z duchovného sveta. Človek musí konať s jasným

vedomím, a nie tak, ako je to bežné, v temnote vedomia. Duch sa musí stať inštinktom. Človek koná zo slnečne jasného vedomia, no nie na základe úvahy, ale s istotou inštinktu, a predsa s jasnosťou ducha. Táto totálnosť je dôsledkom toho, že vo vôli človeka je sprítomnená celá jeho dovtedajšia skúsenosť. Sú to plody jednotlivých poznatkov a skúšok, ktoré ležia na ceste človeka. Ide tu o to, že nikdy nezabudne, čo prežil, že je to stále prítomné v jeho vôli i v jeho krvi tak, že zodpovedajúce poznatky sa rýchlosťou blesku stávajú skutkami. Tak máme obraz šiestich skúšok. Tri z nich vedú nahor do duchovného sveta, k chrámu. Ďalšie tri znamenajú obhajobu duchovného sveta vo svete fyzickom. Ak sa teraz vrátíme k našej otázke, prečo má šesť cvičení taký podstatný význam pre všetkých duchovných žiakov, odpoveď znie, že každé zo šiestich cvičení rozvíja silu, ktorá je nevyhnutná, aby človek neskôr obstál pri zodpovedajúcich skúškach. V týchto šiestich cvičeniach je obsiahnutá celá cesta zasvätenia. Sila vyvinutá kontrolou myšlienok, ktorá prúdi do štruktúry človeka, je silou, ktorá sa prejaví pri skúške ohňom alebo skúške odvahy. Výdrž a vnútorné sebaovládanie, ktoré sa rozvíja pri kontrole konania, sa osvedčuje pri skúške vodou. Ovládanie pocitov, tento vnútorný pokoj zoči-voči radosti a utrpeniu je silou, ktorá sa potom ukáže ako nevyhnutná pri skúške vzduchom. Pozitivita, snažiaca sa rozpoznať to pozitívne v každom jave, tolerancia, trpezlivosť je silou, ktorá je nevyhnutná pre skúšku taktu zoči-voči ľudstvu: vnútorná pozitivita umožňuje taktnosť pri obhajovaní chrámu vo svete. Cvičenie nezaujatosti, vnútornej dôvery vytvára silu, ktorá je prípravou pre plný rozvoj schopnosti pitia nápoja zabudnutia pri skúške nezaujatosti. Šieste cvičenie je cvičením vnútornej rovnováhy, ktorá premieňa päť predchádzajúcich cvičení na schopnosť prijatia nápoja pamäte, keď je človek celkom prítomný tam, kde si vždy môže spomenúť na všetky tajomstvá, ktoré sú nevyhnutné pre plnenie jeho povinností.

Analógia šiestich cvičení so spismi kresťanskorozikruciánskej školy

Vidíte, v čom spočíva podstata týchto cvičení. Vždy je to tak, že vedúce, vyučujúce osobnosti rozpoznávajú cestu, ktorou sa má ľudstvo uberať. Táto je zhrnutá do jednoduchých cvičení. Nimi sa vopred vyvíja sila, ktorá neskôr musí obstáť pri skúškach na ceste duchovného školenia a životných skúseností. Tak zodpovedá šesť cvičení šiestim skúškam, ktoré sú charakterizované v "Poznávaní vyšších svetov". Šesť cvičení je prípravou na tieto skúšky. Už oni samé sú v elementárnej podobe, v malom týmito skúškami, veľké nasledujú potom. Avšak týchto šesť cvičení zodpovedá aj šiestim skúškam alebo stupňom cesty kresťansko-ezoterického zasvätenia. A síce prúd, ktorý sem prúdi, prúd odvahy, ktorý sa rozvíja prostredníctvom prvého cvičenia kontroly myšlienok, je tou istou silou, o ktorej sme už z niekoľkých strán hovorili ako o sile omývania nôh. A tá sila, ktorá sa rozvíja cvičením kontroly konania je identická s tou, ktorá je nevyhnutná pre unesenie stupňa bičovania, pre prechod týmto stupňom. Bičovanie je totiž útokom na človeka sprava a zľava. Lucifer a Ahriman útočia na človeka súčasne; človek však musí nájsť silu nenasledovať ich, ale smer, ktorý si sám vytýčil. Tretie cvičenie, cvičenie ovládania citov, je vnútorným výrazom sily, ktorá je nevyhnutná pre dosiahnutie stupňa korunovania trnám. Tu totiž ide o to, ovládať pocity, menovite pocit súcitu natoľko, že ním nie je ohrozená z lásky a z pravdy vyplývajúca povinnosť. Štvrté cvičenie, pozitivita, trpezlivosť, je tým, čo neskôr človeku umožňuje nesenie kríža. Je prípravou pre rozhodnutie stať sa "strážcom svojich bratov". Kríž možno uniesť len tak, ak je človek schopný rozpoznať všade to pozitívne, ak cvičil pozitivitu tak, že sa stala vlastnosťou jeho duše. Potom je schopný niesť kríž bez reptania. Piate cvičenie

nezaujatosť a dôvery je prípravou pre budúci stupeň ukrižovania. Je najvyšším aktom dôvery, ktorý je vôbec mysliteľný, keď človek prekoná silu strnulosti, istú podobu Golgoty. Keď potom nájde silu, protipostaviť útokom Lucifera a Ahrimana nepohnutosť, ktorá je však trpezlivosťou a čakáním, tak je to najvyššia miera dôvery voči ľuďom a karme, ktorá z takých ľudí vychádza. Cvičenie vyrovnanosti alebo rovnováhy je prípravou pre budúci vzdialený stupeň uloženia do hrobu. Je totiž pokračovaním križovania. Tu ide o to, že človek ako strážca svedomia nie len že stojí nepohnuto voči pláňam smrti, ale sám sa tejto ríši smrti odovzdáva. To je jeden zo základných kameňov pravej ezoteriky, že človek seje na pláňach smrti, že sa stáva rozsievateľom na týchto pláňach, a neočakáva udalosti ihneď. Vie totiž, že to, čo ním bude vytvorené, musí najprv prejsť smrťou. A vyrovnanosť v tej miere, aká môže byť dosiahnutá len na tomto stupni, je nevyhnutná, aby človek nevzdával svoju prácu, aj keď odumiera všetko, čo z neho vychádza. Ukladanie do hrobu nie je len imaginatívnou silou, ale určitým postojom k činnosti. Človek je vedome pripravený robiť ďalej to, čo má vnieť do sveta, hoci vie, že to padne za obeť smrti. Robí to, lebo sa má stať ešte jedno: zmŕtvychvstanie. Najvyššia vážnosť je najvyššou zodpovednosťou, a najvyššia zodpovednosť sa ukáže, keď človek nepracuje len pre prítomnosť, ale keď vie, že všetko prepadne smrti, a predsa musí vstať z mŕtvych, pretože je to pravda. To je vyrovnanosť, ktorá sa v najvyššej forme prejaví na stupni ukladania do hrobu. Táto sa musí pripravovať cvičením vyrovnanosti. Siedmym stupňom kresťanskorozikruciánskej cesty je stupeň zmŕtvychvstania. Je výsledkom predchádzajúcich stupňov ukrižovania a uloženia do hrobu. Tomuto stupňu nezodpovedá žiadne cvičenie. Je udalosťou, zázrakom, ktorý čaká na človeka. Patrí do sféry Otca, ktorý sa zjavuje nie len vo vnútornom poznaní, ale svojimi bleskami a svojimi hromami aj v osude. Nedosahuje sa cvičením, ale je odpoveďou nebies na úsilie človeka, ktorý zdolá šesť pašiových stupňov, obstoí pri šiestich skúškach, ktorý však na začiatku pochtivo cvičil šesť cvičení, popísaných v "Poznávaní vyšších svetov". A tak, vážení a milí priatelia vidíte, aké hlboké je to, čo nám dal Rudolf Steiner. Tak jednoducho tu stoja tieto cvičenia, ako jednoduché, elementárne veci. Čo všetko však tkvie za tým, kam až môžu viesť, ak sa zaoberáme ich všemožným duchovným pozadím! Rudolf Steiner bol vediači, a to znamená: to jednoduché, jasné, prehľadné, čo pochádza od neho, má obrovské pozadie v duchovných videniach a skúsenostiach.